

ЗВІТ З ПЕРЕВІРКИ НА ПЛАГІАТ

ЦЕЙ ЗВІТ ЗАСВІДЧУЄ, ЩО ПРИКРПЛЕНА РОБОТА
Димицкая В Т-119
БУЛА ПЕРЕВІРЕНА СЕРВІСОМ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ПЛАГІАТУ MY.PLAG.COM.UA І

МАЄ:
СХОЖІСТЬ

6%

РИЗИК ПЛАГІАТУ

39%

ПЕРЕФРАЗУВАННЯ

0%

НЕПРАВИЛЬНІ ЦИТУВАННЯ

0%

Назва файлу: Димицкая В Т-119.docx

Файл перевірено: 2023-06-07

Звіт створено: 2023-06-07

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ» (registry.edbo.gov.ua)

Кафедра підприємництва, менеджменту та туризму

ДО ЗАХИСТУ ДОПУЩЕНА

Зав. кафедрою _____
(підпис)

к.е.н., доцент Панкова М.О.

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ФОРМА ПРИРОДООХОРОННИХ
ТЕРИТОРІЙ

Виконала

ст. гр. - Т-119

(підпис)

В.В. Димицька
(ініціали та прізвище)

Науковий керівник

к.е.н., доцент

(підпис)

О.Е.Пархоменко
(ініціали та прізвище)

Запоріжжя

2023

ПрАТ «ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій»

Кафедра (77.93.36.128) підприємництва, менеджменту і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедрою _____

к.е.н., доц. _____ М.О.Панкова

« ____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

НА БАКАЛАВРСЬКУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Студента гр.	T-119	спеціальності	242 «Туризм»
Димицької Вікторії Володимирівни			
(прізвище, ім'я, по батькові)			
1. Тема:	Екологічний туризм як форма природоохоронних територій		
затверджена наказом по інституту		№ _____ «__» _____ 2023 р.	
2. Термін здачі студентом (essuir.sumdu.edu.ua) закінченої роботи	«__» _____ 2023 р.		
3. Перелік питань до виконання:			
1.Надати визначення основним поняттям та сутності екологічного туризму			

2. Розглянути основні принципи, цілі та задачі екологічного туризму та визначити його об'єкти
3. Виявити та охарактеризувати тенденції розвитку та поширення екологічного туризму
4. Виявити та охарактеризувати основні проблеми екологічного туризму
5. Охарактеризувати природоохоронні зони та особливості екологічного туризму в Україні
6. Оцінити рівень розвитку екологічного туризму у Запорізькій області
7. Описати технології розробки, організації і проведення екологічних маршрутів на природоохоронних територіях Запорізької області
8. Оцінити діяльність роботи у сфері екологічного туризму на внутрішньому ринку туристичних фірм на прикладі турагенції “Зелений острів”
9. Визначити економічну ефективність розроблених пропозицій

4. Календарний графік підготовки кваліфікаційної роботи

№ етапу	Зміст	Терміни виконання	Готовність по графіку %, підпис керівника	Підпис керівника про повну готовність етапу, дата
1	Збір практичного матеріалу за темою кваліфікаційної бакалаврської (магістерської) роботи	16.02.2023 - 01.03.2023		
2	I атестація I розділ кваліфікаційної бакалаврської (магістерської) роботи	20.03.2023		
3	II атестація II розділ (library.econom.zp.ua) кваліфікаційної бакалаврської (магістерської) роботи	20.04.2023		

4	III атестація III розділ кваліфікаційної бакалаврської (магістерської) роботи, висновки та рекомендації, додатки, реферат (library.econom.zp.ua)	20.05.2023 – 26.05.2023		
5	Перевірка кваліфікаційної бакалаврської (магістерської) роботи на оригінальність			
6	Доопрацювання кваліфікаційної бакалаврської (магістерської) роботи, підготовка презентації, отримання відгуку керівника і рецензії			
7	Попередній захист кваліфікаційної бакалаврської (магістерської) роботи			
8	Подача кваліфікаційної бакалаврської роботи на кафедру			
9	Захист кваліфікаційної бакалаврської роботи			

Дата видачі завдання «___» _____ 2023р.

Керівник дипломної роботи _____

(підпис)

О.Е. Пархоменко _____

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняла до виконання _____

(підпис)

В.В. Димицька _____

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Структура та обсяг (eir.zntu.edu.ua) кваліфікаційної бакалаврської роботи складається з і вступу, трьох розділів (jarch.donnu.edu.ua), (jarch.donnu.edu.ua) висновків, списку використаних джерел та додатків А,Б,В. Загальний обсяг роботи становить 86 сторінок, у тому числі 21 рисунок, 1 діаграма, 4 таблиці, список використаних джерел (dodiplom.ru) – 36 найменувань на трьох сторінках.

Метою роботи є дослідження сучасного стану екологічного туризму як форми природоохоронних територій в Україні та Запорізькій області, визначення перспектив розвитку даного виду туризму в майбутньому. Виявлення проблем і недоліків у роботі туристичних агенцій в даній сфері на приклад турагенції “Зелений острів”.

Предметом дослідження виступає процес активізації розвитку екологічного туризму, напрями подолання проблем в даному сегменті туристичного ринку, а також особливості організації турів екологічного туризму на території України.

Для досягнення поставленої мети слід виконати ряд завдань:

- надати визначення основним поняттям та сутності екологічного туризму;
- виявити та охарактеризувати тенденції розвитку та поширення екологічного туризму;
- виявити та охарактеризувати основні проблеми екологічного туризму;
- охарактеризувати природоохоронні зони та особливості екологічного туризму в Україні та Запорізькій області;

оцінити діяльність роботи у сфері екологічного туризму на внутрішньому ринку туристичних фірм на прикладі турагенції “Зелений острів”.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ ЯК ВИДУ ТУРИЗМУ	11
1.1 Поняття, принципи та цілі екологічного туризму.....	11
1.2 Об'єкти екологічного туризму.....	16
1.3 Тенденції розвитку екологічного туризму	20
1.4 Проблеми розвитку екологічного туризму	25
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	28
2 ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ НА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	29
2.1 Характеристика природоохоронних зон та особливості екологічного туризму в Україні	29
2.2 Характеристика природоохоронних зон та особливості екологічного туризму в Запорізькій області	47
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	53
3 РОЗРОБКА ЕКОЛОГІЧНИХ МАРШРУТІВ НА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	54
3.1 Технологія розробки, організація та проведення маршрутів	54
3.2 Прорахування вартості еко-маршруту	62
3.3 Розробка екологічної політики та обов'язків для турагенцій.....	65
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	73
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Актуальність теми. Тема екологічного туризму є дуже актуальною в сучасному світі, де зростає увідомленість людей про вплив людської діяльності на природне середовище та необхідність його збереження. Екологічний туризм, який також називають еко-туризмом, передбачає відвідування природних територій з метою пізнання їх, насолодження красою природи та взаємодії з нею, а також збереження природного середовища. Він базується на принципах сталого розвитку, в яких забезпечується баланс між туристичною діяльністю та збереженням природи та культурних цінностей.

Екологічний туризм є важливим засобом збереження природи та збагачення культурної спадщини, тому його розвиток має велике значення для збереження біорізноманіття та сталого розвитку нашої планети.

Актуальність екологічного туризму в Україні є великою, оскільки країна має значний потенціал у цій сфері. Наша країна багата на природні ресурси та має багату історію, культуру та традиції, що надає можливостей для розвитку екологічного туризму.

Актуальність екологічного туризму в Україні полягає в кількох аспектах:

- 1) Збереження природних ресурсів: екологічний туризм здатний привернути увагу до значення збереження природних ресурсів і допомогти у збереженні біорізноманіття та охороні природних ландшафтів. Це дуже важливо, оскільки більшість туристичних місць в Україні знаходяться в екологічно чутливих зонах.
- 2) Економічний потенціал: екологічний туризм може мати значний економічний потенціал для України, особливо для маленьких міст і сільських районів. Він може стати додатковим джерелом доходу для місцевих жителів, приваблювати інвестиції та сприяти розвитку інфраструктури.
- 3) Профілактика екологічних проблем: екологічний туризм сприяє профілактиці екологічних проблем, таких як забруднення повітря та води,

виснаження родючості ґрунтів і т.д. Заохочуючи відпочивальників до екологічно свідомого способу життя, екологічний туризм може допомогти зменшити негативний вплив людської діяльності на навколишнє середовище.

- 4) Розвиток культурного туризму: екологічний туризм може бути важливим елементом розвитку культурного туризму в Україні, оскільки багато з екологічно чистих регіонів мають багату історію та культурне спадщину, які можуть бути цікаві для відвідувачів.

Актуальність теми екологічного туризму як форми розвитку природоохоронних територій полягає в тому, що він може стати ефективним інструментом збереження природного середовища та стимулювання економічного зростання в сільських та природоохоронних районах.

Також екологічний туризм допомагає підвищити рівень екологічної свідомості та освітніх рівнів туристів. Завдяки цьому, туристи отримують можливість ознайомитись з природними територіями та дізнатись більше про важливість їх збереження, а також про природний та культурний контекст регіону, що сприяє збагаченню їх життєвого досвіду.

У світі існує багато прикладів успішної реалізації екологічного туризму, які дозволяють зберігати природні ресурси та підтримувати місцеву економіку. Одним з найвідоміших прикладів є національні парки та заповідники, які забезпечують збереження біорізноманіття та здійснюють контроль за використанням природних ресурсів на своїй території.

Таким чином, екологічний туризм є важливою формою природоохоронних територій, яка сприяє збереженню природних ресурсів та забезпеченню їх збалансованого використання, а також сприяє розвитку туристичної галузі та місцевої економіки. Застосування принципів екологічного туризму дозволяє забезпечити сталість туристичного потоку, збереження культурно-історичних цінностей та підвищення якості життя місцевого населення.

Отже, екологічний туризм є важливим для збереження природних ресурсів, економічного розвитку, профілактики екологічних проблем та розвитку культурного туризму в Україні.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є дослідження сучасного стану екологічного туризму як форми природоохоронних територій в Україні та Запорізькій області, визначення перспектив розвитку даного виду туризму в майбутньому. Виявлення проблем і недоліків у роботі туристичних агенцій в даній сфері на приклад турагенції “Зелений острів”.

Досягнення поставленої мети дослідження обумовило необхідність постановки та виконання наступних завдань:

- надати визначення основним поняттям та сутності екологічного туризму;
- виявити та охарактеризувати тенденції розвитку та поширення екологічного туризму;
- виявити та охарактеризувати основні проблеми екологічного туризму;
- охарактеризувати природоохоронні зони та особливості екологічного туризму в Україні (otherreferats.allbest.ru) та Запорізькій області;
- оцінити діяльність роботи у сфері екологічного туризму на внутрішньому ринку туристичних фірм на прикладі турагенції “Зелений острів”.

Об'єктом дослідження є природоохоронні території у межах нашої країни та їх потенціал у розвитку екологічного туризму.

Предметом дослідження виступає процес активізації розвитку екологічного туризму, напрями подолання проблем в (otherreferats.allbest.ru) даному сегменті туристичного ринку, а також особливості організації турів екологічного туризму на території України.

Методи дослідження: системно-аналітичний метод (для узагальнення наукових концепцій, розробок та пропозицій провідних вітчизняних і

зарубіжних вчених, присвячених проблемам екотуризму); метод теоретичного узагальнення; метод порівняння; абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення й формування висновків).

Методологічну, теоретичну та інформативну основу дослідження склали законодавчі, нормативні та методичні документи, а також статистичні дані (essuir.sumdu.edu.ua) України.

Обсяг та структура роботи.

Кваліфікаційна бакалаврська робота: 86 сторінок, 21 рисунок, 1 діаграма, 4 таблиці, 36 використаних джерел. Робота **складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (mydisser.com) та додатків.**

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ ЯК ВИДУ ТУРИЗМУ

1.1 Поняття, принципи та цілі екологічного туризму

Протягом останніх десятиліть у всіх країнах світу (library.knuba.edu.ua)

дедалі більшою стає потреба в переосмисленні використання життєво необхідних ресурсів з максимальним збереженням навколишнього середовища та культурної спадщини. Екотуризм є ідеальним прикладом туризму, що спрямований на збереження природних, культурних та інших туристичних ресурсів для майбутніх поколінь, але при цьому приносить користь і теперішньому суспільству.

Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації, культурно-пізнавальний, тематичний, пригодницький та екологічний туризм є найбільш перспективними напрямками розвитку туризму в XXI столітті. Зокрема, екологічний туризм, який існує вже близько 150 років та приносить користь країнам, є важливою складовою стратегії розвитку туризму на майбутнє. У зв'язку з урбанізацією та зростанням мобільності населення, а також з погіршенням екологічної ситуації в багатьох зонах, які раніше використовувалися для відпочинку, зацікавленість у природних туристичних маршрутах збільшується, що призводить до зростання популярності екологічного туризму. У зв'язку з цим, екологічний туризм є доцільним та необхідним елементом державної концепції розвитку туризму на перспективу. [1].

У сучасному світі є дуже багато думок щодо термінології екологічного туризму. Уперше визначення “Екологічний туризм” було (moodle.znu.edu.ua) запропоноване на початку 80-х років минулого століття мексиканським економістом з охорони навколишнього середовища Гектором Цебаллос-Ласкурейн. За його думкою, екологічний туризм полягає в поєднанні подорожі з бережливим ставленням до природи, (geology.lnu.edu.ua) що дозволяє насолоджуватися пізнавальними враженнями та вивчати зразки рослинного та

тваринного світів, а також сприяти їх збереженню. Простою формою екологічного туризму є подорож "серед природи". Розвинена форма екотуризму охоплює (moodle.znu.edu.ua) різні сфери, такі як світ тварин, (geology.lnu.edu.ua) рослинний світ, біологічне різноманіття, стійкі економічні види, охорона довкілля, культурна спадщина, людина та суспільство. Таким чином, екологічний туризм є важливим інструментом для сталого розвитку територій. (geology.lnu.edu.ua) [2].

Келвін Келлі та Брасн Макклоклін вважають, що екотуризм є формою туризму, що спрямована на збереження природного середовища та сприяння збалансованому розвитку туризму.

Вони вважають, що екотуризм має включати в себе відвідування природних об'єктів, включаючи національні парки, заповідники та інші природні місця, з метою їх збереження. Також вони акцентують увагу на освітньому аспекті екотуризму, що має допомагати підвищенню свідомості про значення збереження природи та навколишнього середовища.

Крім того, Келлі та Макклоклін вважають, що екотуризм повинен забезпечувати сталість природних екосистем, а також сприяти розвитку місцевих громад. Оскільки екотуризм є формою туризму з невисокою екологічною навантаженістю, він може сприяти сталому розвитку туризму, забезпечити дохід місцевим громадам та сприяти збереженню навколишнього середовища на довгі роки.

Згідно з поглядами М.Б. Біржакова, екологічний туризм є високоспеціалізованим видом відпочинку з виразною науково-пізнавальною метою, що спрямований на пізнання природних ландшафтів на тривалий період. Це є одним з видів природного туризму, який об'єднує людей з науково-пізнавальними інтересами.

Згідно з О.О. Бейдиком, екологічний туризм є складовою частиною рекреаційної діяльності, яка мінімізує негативний вплив на природу та її компоненти на протязі довгих періодів. Цей вид туризму передбачає гармонійне

поєднання людини, рекреаційних засобів, природного середовища та рекреаційної інфраструктури.

У 1997 році М. Майя запропонував термін "екотуризм", який охоплює координацію, підтримку та стимулювання використання культурних та природних туристичних ресурсів з урахуванням важливості збереження місцевої культурної спадщини та природних ресурсів для місцевого населення та майбутніх туристів.”[3].

О. Ю. Дмитрук у своїх роботах вважає, що екотуризм – це dspace.hnpu.edu.ua “інтегруючий напрямок у туристській діяльності”. Це означає, що будь-який вид туризму може бути екологічним, якщо він проводиться в природному середовищі, і забезпечує збереження та відтворення його ресурсів, а не тільки використовує їх для рекреації, пізнавальних чи інших цілей. [4].

За визначенням В.І. Гетьмана, екологічний туризм включає всі форми туризму, які ставлять за мету збереження природного середовища, зокрема заповідних ландшафтів, підвищення культурної та екологічної освіти та розвитку позитивних взаємин з місцевим населенням та органами самоврядування. Окрім цього, екологічний туризм може сприяти покращенню фінансово-економічного становища регіонів, які пропонують екологічні туристичні маршрути.» [5].

У 1992 році національна стратегія екотуризму Австралії визначила екотуризм як туризм, спрямований на природу, який включає програми екологічної освіти та здійснюється згідно з принципами екологічної стійкості [4]. Поняття екотуризму розкривається не лише визначеннями міжнародних організацій, але й у працях українських та зарубіжних вчених. Зокрема, Росс С. та Волл Г. у своїй науковій статті "Еволюція екотуризму" наголошують на тому, що екотуризм може сприяти розвитку і охороні природи, включаючи позитивні синергічні взаємовідношення між біорізноманіттям, туристичною діяльністю та місцевими жителями, за умови відповідного управління та організації цього

виду діяльності. [6].

Згідно з визначенням, що надає Товариство екотуризму США, екологічний туризм охоплює подорожі до місць, де природа збережена у відносно незмінному стані. Ці подорожі мають мінімальний вплив на екосистеми та спрямовані на вивчення природних та культурних особливостей місцевості. Крім того, екологічний туризм може сприяти розвитку економіки на місцях, де збереження природи має важливе значення для місцевого населення. Квебекська декларація з екотуризму, прийнята на Всесвітньому екотуристичному саміті в 2002 році (Всесвітній екотуристичний саміт, 19-22 травня 2002 року, м. Квебек (Канада)), містить рекомендації щодо **розвитку екологічного туризму в різних країнах** (geology.lnu.edu.ua) та надає чітке визначення поняття "екотуризм". В декларація описується, що це поняття використовується тільки відносно **тих видів туризму, які** (geology.lnu.edu.ua) підтримують захист довкілля, поважають місцеву культуру та забезпечують культурну та природоохоронну освіту туристів. [7].

Проаналізувавши трактування різних термінів "екологічний туризм", можна дійти висновку, що деякі з авторів притримуються різних цілей. Наприклад, В.І. Гетьман орієнтується на екологічну та соціально-економічну ціль, О.Ю. Дмитрук притримується більш до культурної цілі екологічного туризму).

На мою думку, екологічний туризм, перш за все, має нести більш культурну та виховну ціль: ознайомлення та пізнання флори і фауни, закликання до раціонального використання природних ресурсів та збереження природного довкілля.

Виходячи з цього, можна запропонувати наступні цілі екологічного туризму:

- екологічна - збереження природи та біорізноманіття: екологічний туризм сприяє збереженню природних ландшафтів, біорізноманіття та дикої природи, а також допомагає зберегти рідкісні види рослин та тварин;

- соціально-економічна - розвитку інфраструктури у віддалених та мало розвинених регіонах, таких як будівництво готелів, ресторанів, транспортної інфраструктури та інших послуг та підтримка місцевих господарств: екологічний туризм може бути джерелом доходу для місцевих господарств та сприяти розвитку сільського господарства, рибальства, місцевої ремесленності та інших місцевих підприємств;
- культурний обмін: екологічний туризм може допомогти зберегти традиції та культуру місцевих громад, а також сприяти обміну культурними знаннями між туристами та місцевими жителями;
- підвищення свідомості: екологічний туризм може допомогти залучити увагу до проблем екології та сприяти підвищенню екологічної свідомості туристів та місцевих жителів.
- Залучення коштів для збереження та примноження біорізноманіття.

Принципи екологічного туризму базуються на збереженні природних територій та на природному та культурному середовищі, що перебуває під впливом туристичної діяльності. До основних принципів екологічного туризму належать:

1. Екологічний: забезпечення гармонійних взаємин між туристами, туроператорами та природними ландшафтами, що базуються на взаємній користі та взаємному повагу.
2. Геоекологічний: забезпечення раціонального використання, охорони та відтворення природних ресурсів в рамках екосистем та географічних областей, де здійснюється туризм.
3. Екостабілізуючий: мінімізація впливу туризму на природне середовище та забезпечення його екологічної стійкості, зокрема шляхом зменшення викидів та впливу на природні екосистеми та їх функціонування.
4. Соціально-етичний: забезпечення формування екологічної культури

та екологічної етики взаємодії з природою та забезпечення поваги до місцевих культур та традицій.

5. Етноекологічний: забезпечення поваги до місцевих культур та традицій, збереження та відтворення етнокультурних традицій та систем природокористування та охорони природи.
6. Інтелектуально-освітній: передбачає проведення масових екологічних освітніх заходів та ініціатив, спрямованих на формування екологічної свідомості та екологічної культури серед туристів та місцевих жителів. Метою цього аспекту є поширення знань про природні ресурси, екологічні проблеми та шляхи їх вирішення, а також стимулювання позитивних змін у поведінці туристів та місцевого населення щодо екологічно відповідального способу життя.
7. Економіко-розвиваючий аспект екотуризму націлений на забезпечення ефективного сталого розвитку регіонів, де він реалізується. Це досягається шляхом інвестування в природне середовище, його відтворення та збереження, підтримки малого та середнього бізнесу, який базується на екотуризмі, а також створення нових робочих місць і збільшення доходів місцевого населення.[8].

1.2 Об'єкти екологічного туризму

Об'єкти екотуризму - це місця природної краси, де можна проводити туристичні подорожі з метою ознайомлення з природним середовищем та екосистемами, їх збереженню та підвищення екологічної свідомості туристів.

До них можна віднести національні парки - це захищені території з природними та культурними цінностями. У них можна побачити диких тварин, різноманітні ландшафти та природні пам'ятки. Прикладами таких парків є Національний парк "Шумен" в Болгарії, Національний парк "Йосеміті" в США

Рис. 1.1: "Парк Йосеміті"

та Національний парк "Кіліманджаро" в Танзанії

.Екорезервати - це природні території, що знаходяться під охороною та призначені для досліджень та збереження природи. Вони зазвичай відкриті для відвідування, але з обмеженим доступом. Прикладом може бути Екорезерват

Рис. 1.2: "Сімієн"

Сімієн в Ефіопії.

Сади та ботанічні сади - це місця, де вирощують різноманітні види рослин та дерев. Вони зазвичай зосереджені на збереженні та дослідженні рідкісних видів рослин. Прикладами можуть бути Ботанічний сад Кью в Англії та Національний сад Сінгапуру.

Рис. 1.3: "Національний сад Сінгапуру"

Еко-готелі - це готелі, які розташовані в природному середовищі та зосереджені на збереженні навколишнього середовища. Вони зазвичай використовують альтернативні джерела енергії та екологічно чисті матеріали для будівництва. Прикладами можуть бути готель "Святий Грааль" в Коста-Ріці та "Сереніті еко-лодж" в Непалі.

Екомuzeї - це музеї, які присвячені збереженню природних та культурних ресурсів. Вони зазвичай знаходяться в природному середовищі та пропонують екскурсії та різноманітні програми, щоб відвідувачі могли познайомитися з культурою та природою місцевості. Прикладами можуть бути Екомuzeй Каунта Клер в Кенії, Екомuzeй "Скелясті гори" в Канаді та Музей печери Словацького краю в Словаччині.

Екопарки та зоопарки: Зоопарк Бронкса в Нью-Йорку, Екопарк "Роша" у

Польщі, Сінгапурський зоопарк

Водні маршрути та озера - водні ресурси також можуть бути привабливими для екотуристів, які хочуть насолоджуватися природою в активній формі відпочинку. Каное, рафтинг, підводне плавання та риболовля - це лише кілька видів водного туризму, які можуть бути привабливими для туристів.

Гірські райони - гірські регіони мають великий потенціал для екотуризму, оскільки вони пропонують можливості для активного відпочинку та спостереження за дикою природою. Такі регіони можуть бути привабливими для туристів, які хочуть насолодитися панорамними видами, здійснювати піший туризм, альпінізм або катання на лижах. Наприклад Альпи в Європі, Гімалаї в Азії, Анди в Південній Америці, Карпати в Україні.

Рис. 1.4 : "Студенти ЗІЕІТ у Карпатах"

Ліси та прибережні зони: лісовий заповідник "Кіровоградський" в Україні, прибережна зона Гоа в Індії, парк "Вікторія-Фоллс" в Замбії. [9].

Отже, об'єкти екотуризму можуть бути дуже різноманітними, але їх спільна риса полягає в тому, що вони пропонують унікальний досвід насолоди

природою та культурними цінностями, зберігаючи їх для майбутніх поколінь.

1.3 Тенденції розвитку екологічного туризму

Сьогодні екологічний туризм є однією з найбільш динамічних галузей туристичної індустрії, і це пояснюється тим, що проблеми навколишнього середовища мають глобальний характер і їх відчують у різних куточках світу. За даними Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО), екологічний туризм є одним із п'яти головних напрямків розвитку до 2025 року. Кількість людей, які хвилюються за стан навколишнього середовища, зростає, і екологічна криза змушує деяких переглянути своє ставлення до природи, а інших — долучатись до захисту та збереження природних ресурсів. Деякі зусильно намагаються залучити інших до активної діяльності з охорони довкілля. [10].

У літературі розрізняють дві моделі екологічного туризму [11]. «Австралійська» або «класична» модель передбачає організацію екологічних подорожей переважно в межах природоохоронних територій, таких як національні парки. Зазвичай такий екологічний туризм має більше розважальний, ніж пізнавальний характер, і деякі парки використовують спеціальні ефекти, такі як підсвічування, звукові ефекти для тварин, театралізовані вистави з демонстрацією місцевих танців і пісень, щоб збільшити ефектність туру.

Інша «Західноєвропейська» або «німецька» модель розвитку екологічного туризму має свою специфіку. Вона включає в себе різноманітні види екологічного туризму, які можуть відбуватися не лише на територіях природоохоронних зон, а й за їх межами. Від агротуризму до відпочинку на комфортабельному океанському лайнері. Ці подорожі часто мають пізнавальний або оздоровчий характер, а також можуть включати шкільні походи, під час яких проводяться бесіди про природу."

Можливості та перспективи розвитку екологічного туризму значно відрізняються залежно від континентів та країн. Слід зазначити, що зародження та просування екологічного туризму нерозривно пов'язані із визначенням

природоохоронних територій, які приваблюють з естетичних та рекреаційних точок зору. Саме ці території стали фокусом розвитку екологічного туризму по всьому світу.

Наприклад, США відомий своїми національними парками та природними заповідниками. Це включає такі місця як Національний парк Йосеміті в Каліфорнії, Національний парк Йеллоустон в Вайомінгу та Монтані, який є першим національним парком у світі, Національний парк Гранд Тетон в Вайомінгу, який знаходиться поруч із Національним парком Йеллоустон і пропонує можливості для спостереження за дикими тваринами та гірськими озерами.

Штат Аляска відомий своїми величезними льодовиками, гірськими ландшафтами та багатим рослинним та тваринним світом. Також, Гаваї відомі своїми тропічними лісами, піщаними пляжами та морськими краєвидами. Обидва регіони мають багато можливостей для екологічного туризму, такі як піший туризм, спостереження за тваринами та водні види спорту.

США має кілька міст, які стали популярними для екотуризму в міських джунглях. Наприклад, Нью-Йорк має Центральний парк, який є одним з найбільших міських парків у світі, а також набережні, які пропонують можливості для велосипедних турів та прогулянок біля річки Гудзон. Сан-Франциско також має багато парків та зелених зон, які пропонують можливості для екологічного туризму в міському середовищі [12].

Європа є одним з найпопулярніших напрямків для туристів з усього світу, і екологічний туризм в останні роки став все більш популярним серед тих, хто прагне відвідати природні ландшафти та місця зі збереженим середовищем.

До прикладів таких місць можна віднести Ісландію - країна з унікальною природою, яка привертає увагу туристів з усього світу. У Ісландії розвивається екотуризм, який включає в себе організацію екскурсій до гарячих джерел, піші прогулянки в горах та зіркові ночі.

Ще одним гарним прикладом є Швейцарія - країна з великою кількістю

національних парків та природних заповідників, що привертає багато туристів. Тут можна зустріти дикі тварини, піші прогулянки в горах та екскурсії до гірських озер.

Нідерланди - країна, яка відома своїми велосипедними маршрутами, які пролягають через чудові природні ландшафти та польові дороги. У Нідерландах також розвивається агротуризм, який дозволяє туристам долучатися до роботи на фермах та садах.

Хорватія - країна з багатою культурною спадщиною та прекрасними пляжами, що привертають багато туристів. Тут можна організувати екскурсії до національних парків, які пропонують піші прогулянки та каное на річках.

Італія - країна з унікальною культурою та гастрономією, але вона також пропонує відвідувачам прекрасні ландшафти та природні зони. В Італії можна зустріти курорти на морському узбережжі, а також гірські регіони, де можна здійснювати піші прогулянки та екскурсії. Одним з найвідоміших місць в Італії для екологічного туризму є Тоскана, яка привертає туристів своїми гірськими місцевостями, виноградниками та гастрономічними турами.

Європа, завдяки своїй високій економічній розвиненості та обмеженості природних ресурсів, стала великим постачальником туристів, тоді як Африка та Азія стали активними учасниками розвитку туризму, надаючи різноманітні можливості для туристів. Європа також відіграє важливу роль як донор туристичної індустрії, збільшуючи попит на екологічні подорожі [13].

Африка - це континент, який багатий природними ресурсами і унікальною флорою та фауною. Проте, з розвитком промисловості, забудови та інших людських втручань, природні екосистеми поступово пошкоджуються. Одним з рішень для збереження природних ресурсів та привернення уваги до екології є розвиток екологічного туризму в Африці.

Цей регіон відомий своїми величезними заповідниками та національними парками з багатим різноманіттям флори та фауни. Такі місця, як Крюгерський національний парк в Південній Африці або Серенгеті в Танзанії, пропонують

туристам екосафарі, піший туризм, сплави на каное та інші види екологічних активностей, що дозволяють насолоджуватися природними красами та дізнаватися більше про місцеву культуру та традиції.

Африка має велику кількість островів з чудовими пляжами, які пропонують туристам можливість насолоджуватися теплим кліматом та водними видами спорту. Однак, більшість островів знаходяться під загрозою знищення екосистеми через масовий туризм. Тому екотуризм на островах Африки є важливим для збереження біорізноманіття та підтримки місцевих громад. Наприклад, Сейшельські острови забезпечують туристів можливістю підкорювати гори, занурюватися з маскою та дихальним апаратом, спостерігати за дельфінами та черепахами в їх природному середовищі, допомагати місцевим експертам у дослідженні та захисті рифів.

Також територія континенту має дуже багату культурну спадщину, яку можна досліджувати та насолоджуватися її красою. Екотуризм в регіонах з великим різноманіттям культур може сприяти збереженню цієї спадщини та розвитку місцевої економіки. Такі регіони, як Східна Африка, пропонують туристам можливість ознайомитися з традиціями та ремеслами місцевих громад, відвідати історичні пам'ятки та археологічні зони, зробити екскурсії до музеїв та галерей.

Африка має велику кількість національних парків, які пропонують унікальні можливості для спостереження за дикою природою та дикими тваринами в їх природному середовищі. Збереження цих парків та їх біорізноманіття є важливим завданням, а екотуризм може бути одним із способів забезпечити їх фінансування та розвиток. Наприклад, Національний парк Масаї-Мара в Кенії пропонує туристам можливість спостерігати за мігруванням тисяч газелей та зебр, досліджувати культуру масаї та відвідувати місцеві селища, спілкуватися з місцевими жителями та долучатися до проектів збереження дикої природи [14].

Азія має великий **потенціал для розвитку екологічного туризму завдяки**

своїм природним (www.vtei.com.ua) красам та культурному спадщині.

Прикладом таких місць є Борнео - це острів, який розділений між Малайзією, Індонезією та Бруней. Це місце, де можна зустріти багато видів тварин, які є ендеміками Борнео, таких як орангутани, пітони, жаби та макаки. Крім того, тут можна відвідати національні парки та заповідники, де можна побачити чудові водоспади, гори та ліси.

Непал є місцем з великою кількістю гірських вершин, дикої природи та культурної спадщини. Тут можна відвідати гірські вершини Гімалаїв, а також парки та заповідники, де можна побачити рідкісних тварин, таких як бенгальські тигри та один з найдовших на світі річок - Ганг.

Японія є країною з різноманітними культурними традиціями та природними красами. Тут можна відвідати мальовничі сади, гори та вулкани, а також національні парки та заповідники. Для екотуристів, які шукають спокій та гармонію, південна частина Японії, зокрема Кіото, відома своїми традиційними будинками, храмами та садами.

Індія також пропонує низку екологічних туристичних маршрутів, які дають змогу відвідувачам насолоджуватися природними красами та знайомитися з культурою країни. Наприклад, національний парк Канха є одним з найвідоміших місць для спостереження за тиграми в Індії, де туристи можуть взяти участь в екскурсіях та спостерігати за цими чудовими тваринами у їх природному середовищі. Іншим прикладом є національний парк Казіранга, який відомий своєю різноманітною флорою та фауною, включаючи індійського однорогого носорога, який є символом парку [15].

Розвиток екологічного туризму в Україні має велике значення для економіки країни. Наша країна багата природними ресурсами, які створюють потенціал для розвитку екологічного туризму. Наприклад, гірський регіон Карпати пропонує чудові можливості для відвідувачів, які цікавляться екологічним туризмом. Тут вони можуть насолодитися захоплюючими пейзажами, здійснити гірські прогулянки та екскурсії.

У Карпатах можна знайти також національні парки, де можна побачити унікальні види тварин та рослин. Наприклад, національний парк "Синевир" з його чарівним озером і болотами, або національний парк "Сколівські Бескиди" з карстовими печерами та водоспадами. Ці природні об'єкти приваблюють туристів, які цінують непорушеність природи та її унікальність.

Ще одним прикладом є Кам'янці-Подільський, який має велику кількість культурних та історичних пам'яток. Тут можна побачити мальовничий старовинний замок, водоспад та живописні пейзажі. Крім того, тут розвинуті туристичні маршрути для піших та велосипедних прогулянок, які дозволяють насолоджуватися природними красотами регіону.

Гарним прикладом є заповідник "Асканія-Нова", який знаходиться в південній частині України. Цей заповідник пропонує непересічну можливість побачити дикі тварини, такі як китайські поні, зебри та буйволи. Також, тут можна побачити різноманітні рослини та птахів, що робить цей заповідник привабливим для любителів природи.

Острів Хортиця - національний природний парк з багатою історією, розташований на острові в середині річки Дніпро. Тут можна знайти археологічні розкопки, реліктові рослини та тварини, а також відвідати музей козацької культури [16].

Отже, Україна має всі можливості, що зробити екологічний туризм одним з найперспективніших напрямків внутрішнього ринку туризму та привертати увагу туристів з усього світу.

1.4 Проблеми розвитку екологічного туризму

Екологічний туризм виник як реакція на негативні наслідки масового туризму та зростання екологічних проблем у багатьох частинах світу. Люди почали більше усвідомлювати значення природних ресурсів та проблеми довкілля, що спричинило зміну їх суспільних поглядів. На сьогоднішній день, рівень екологічного туризму в міжнародному масштабі є різним для країн та

регіонів, коливаючись від 20% до 60% залежно від конкретного місця.

Розвиток екологічного туризму залежить від різних факторів, таких як стан природи та довкілля, рівень свідомості туристів та місцевих жителів, наявність відповідної інфраструктури для збереження та захисту природних об'єктів, а також економічний розвиток регіону.

Дослідники, такі як Дроздов Н.В., Даніліна Н.Р., Твердохлєбова І.Т., Дмитрук О.О. та інші, досліджують проблеми розвитку екологічного туризму. Особлива увага приділяється проблемам розвитку екологічного туризму за кордоном, але проблеми екологічного туризму в Україні також розглядаються, хоча меншою мірою. [17].

Основні проблеми, які впливають на розвиток екологічного туризму, можуть бути наступні:

Таблиця 1.1

Назва проблеми	Опис проблеми
Велике навантаження на природні екосистеми	Надмірне відвідування туристами природних місць може призвести до негативного впливу на території та природні ресурси, зокрема забруднення водних джерел та ґрунтів, знищення рослинного та тваринного світу.
Відсутність розвиненої інфраструктури	У багатьох віддалених та екологічно чутливих районах відсутні необхідні інфраструктурні об'єкти, такі як готелі, ресторани, транспортні маршрути тощо, що ускладнює доступ до цих місць та розвиток екологічного туризму в цілому.
Недостатність фінансування	Розвиток екологічного туризму потребує великих інвестицій, які можуть не бути доступні для маленьких туристичних компаній та місцевих урядів. Необхідно забезпечувати належну підтримку та

	фінансування для розвитку екологічного туризму.
Неузгодженість міжнародних стандартів	Існує велика кількість різних стандартів та підходів до екологічного туризму, що може створювати певні труднощі для розвитку та координації екологічного туризму на міжнародному рівні.
Недостатня свідомість та освіта	Багато людей не мають достатньої інформації про екологічний туризм та його вплив на природу. Це може призвести до неналежного поведіння туристів з навколишнім середовищем та його забруднення.
Конфлікти з місцевими жителями	Екологічний туризм може зіткнутися з опозицією місцевих жителів, особливо коли туристи збільшують навантаження на природні ресурси та інфраструктуру, а також торкнутися культурних аспектів. Необхідно взаємодіяти з місцевими жителями та враховувати їх інтереси та потреби при плануванні туристичних маршрутів.
Відсутність гарного рекламного інформаційного забезпечення	Брак інформації про можливості екологічного туризму може призвести до недостатньої популярності цієї форми туризму, що зменшує її розвиток та можливості для збереження природи та культурної спадщини.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, проаналізувавши перший розділ, можна сказати, що термін «Екологічний туризм» є досить молодим (вперше був запропонований у 1980-х роках мексиканським економістом з охорони навколишнього середовища Гектором Цебаллос-Ласкурейн).

Виходячи з трактування різних термінів “екологічний туризм”, можна дійти висновку, що деякі з авторів притримуються різних цілей (наприклад В.І. Гетьман орієнтується на екологічну та соціально-економічну ціль. О.Ю. Дмитрук притримується більш до культурної цілі екологічного туризму). На мою думку, екологічний туризм, перш за все, має нести більш культурну ціль: ознайомлення та пізнання флори і фауни, закликання до раціонального використання природних ресурсів та збереження природного довкілля.

Об'єкти екотуризму - це місця природної краси, де можна проводити туристичні подорожі з метою ознайомлення з природним середовищем та екосистемами, їх збереженню та підвищення екологічної свідомості туристів. До них можна віднести: національні парки, екорезервати, еко-готелі, еко-музеї, гірські райони, водні маршрути та озера, ботанічні сади, екопарки та зоопарки.

До основних проблем екологічного можна віднести: велике навантаження на природні екосистеми, відсутність розвиненої інфраструктури, недостатність фінансування, неузгодженість міжнародних стандартів, недостатня свідомість та освіта, конфлікти з місцевими жителями, відсутність гарного рекламно-інформаційного забезпечення.

2 ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ НА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ

2.1 Характеристика природоохоронних зон та особливості екологічного туризму в Україні

На території України знаходяться 5 біосферних та 19 природних заповідників (саме на цих природоохоронних територіях заборонена будь-яка туристична діяльність). Також на території нашої країни функціонують більш 50 (якщо бути точніше, то 53) національних і 85 регіональних ландшафтних парків, більше 3500 пам'яток природи, понад 600 ботанічних садів, дендропарків, заповідних урочищ та подібних об'єктів. Згідно з даними 2021 року, всього до охоронюваним фондам належить понад 8600 територій та об'єктів природно-заповідного фонду [18].

За даними Європейської екологічної мережі CORINE Land Cover, природоохоронні зони, що включають заповідники, національні парки та інші захищені території, відображаються на 7,7% території України.

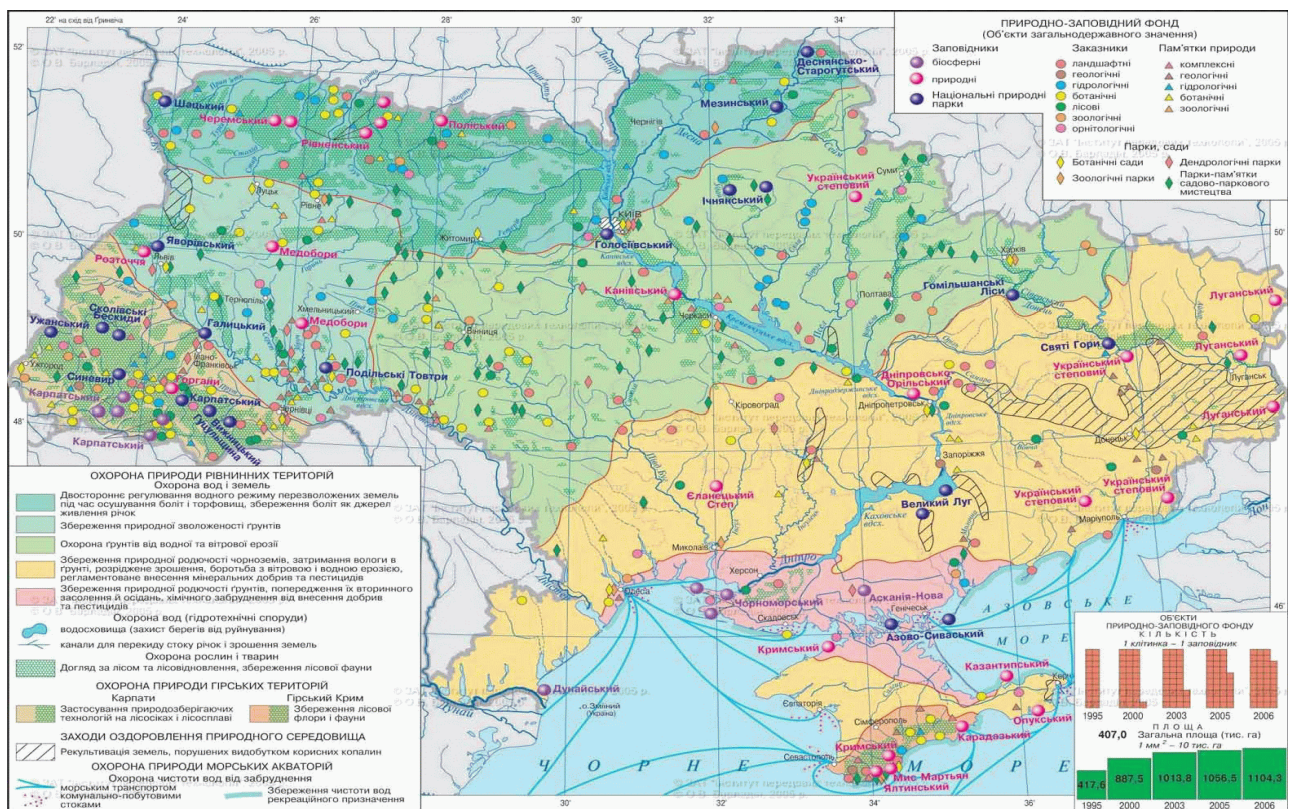

Рис. 2.1: «Карта природоохоронних територій»

Біосферні заповідники – ці території, які є найважливішими з точки зору охорони природи та мають значення як на державному, так і на міжнародному рівні, тому їх відвідують не тільки українці, а й туристи з різних країн світу. Серед заповідників, які варто відвідати, можна виділити «Асканію-Нову», «Дунайський», «Карпатський», «Чорноморський» та «Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник». Ці заповідники є частинами світової мережі біосферних резерватів, заснованої за підтримки ЮНЕСКО, а їх розвиток і захист координується за програмою «Людина і біосфера», яка існує з 1974 року. Відвідування цих заповідників дозволяє не тільки насолодитися красивими видами та познайомитися з живою природою, а й відпочити від міської метушні та забруднення [19].

Для збереження всіх верств біосфери в незайманому стані необхідно відповідно організувати територію. Один із способів - створення заповідників, які складаються з трьох основних компонентів: головного ядра, що належить до заповідної зони, буфера, що слугує захистом від зовнішніх впливів, та перехідних територій, що з'єднують заповідник із прилеглими селами чи господарствами. Одним із таких прикладів є «Асканія-Нова».

Асканія-Нова - це біосферний заповідник, розташований на території Херсонської області. Він займає площу більше 33 тисяч гектарів і є одним з найбільших заповідників в Європі.

Заповідник заснований у 1898 році німецьким дослідником Фрідріхом Фальц-Фейном як станція для дослідження саван. Згодом тут з'явився зоопарк, де почали утримувати різних тварин, зокрема, копитних тварин Африки, Азії та Америки. Доречі, перший в світі біосферний заповідник – «Єллоустонський біосферний заповідник» було створено у 1872 році, тому заповідник «Асканія-Нова» не набагато молодший за нього.

Однак основна мета заповідника полягає в збереженні біорізноманіття степів. Тут зберігається природне середовище для багатьох видів рослин і тварин, зокрема, газелей, верблюдів, страусів, павичів, які адаптувалися до умов

степу.

У заповіднику "Асканія-Нова" можна зустріти понад 250 видів птахів (essuir.sumdu.edu.ua) під час їхнього перелітного сезону, деякі зграї яких складаються зі 100-500 особин. Також тут живуть такі рідкісні птахи, як сірий журавель та дрохва. На території заповідника можна знайти багато різноманітних тварин, серед яких борсуки, білки, лисиці, вовки, зайці (essuir.sumdu.edu.ua) та різні гризуни коні Пржевальського.

Доречі, кінь Пржевальського є єдиним видом дикого коня, який зберігся на планеті, і був відкритий мандрівником Миколою Пржевальським у 1878 році, разом з Іваном Поляковим. У 60-х роках ХХ століття цей вид зник у дикій природі. Фальц-Фейн організував першу експедицію для відлову коней Пржевальського у степах Монголії з метою їх розведення у неволі. (ukrainaincognita.com) Більшість чистокровних коней Пржевальського, що зберіглись на Землі, є нащадками тієї партії коней, які були завезені. Саме з Асканії, ці коні потрапили до світових зоопарків, але так як вони звикли до великих просторів та постійного переміщення, (ukrainaincognita.com) умови у зоопарках для них були непридатними, і тому в Асканії-Нова є ідеальним місцем проживання порівнюючи з зоопарком.

Також на території заповіднику працює ботанічний сад, де зібрано понад 2,5 тисяч видів рослин, багато з яких є рідкісними. Тут проводяться наукові дослідження з метою вивчення біорізноманіття степів та підвищення екологічної свідомості серед населення.

У біосферному заповіднику можна відвідати ряд екологічних екскурсій, одним із прикладом таких є «Перлина в степу» - еколого-просвітницька екскурсія для ознайомлення туристів з зоологічними та ботанічними парками та їх мешканцями, які знаходяться на території.

У 1984 році Асканія-Нова була включена до мережі біосферних заповідників ЮНЕСКО, що свідчить про важливість цієї території для збереження біорізноманіття нашої планети [20].

Рис. 2.2: «Біосферний заповідник «Асканія-Нова»»

Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник - це природоохоронний об'єкт, розташований на території України на північ від Чорнобиля. Заповідник був створений з метою вивчення впливу радіації на природу та охорони території, що постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи 1986 року.

Заповідник включає у себе територію, що охоплює більше 227 тис. гектарів, з яких більше 60% - зона відчуження. Територія заповідника розташована на сході Поліської низовини та включає в себе ліси, луки, болота та водойми. Ця територія служить природним бар'єром, що захищає від дальшого розповсюдження радіоактивного забруднення.

У заповіднику можна знайти більше 60 видів рослин та тварин, які зазнали впливу радіації. Ці види адаптувалися до умов радіоактивного забруднення та продовжують розвиватися в цьому середовищі.

Протягом 30 років, без втручання людини, зона Чорнобильської катастрофи знову оживає диким життям, яке може змагатися з заповідниками та

національними парками світу щодо різноманіття видів. В цій зоні збільшилась популяція вовків, оленів, орлів, бобрів, лисиць та інших тварин, а також dovkola.media повернулися бурі ведмеді, що є унікальними для нашої країни. Науковці зафіксували також появу рисей, диких кабанів, лосів, зайців, річкових видр, косуль, сов, журавлів та кажанів, які занесені до міжнародної Червоної книги. (openarchive.nure.ua)

Зараз у біосферному заповіднику розробляється проект який має назву «Розвиток екотуризму на територіях, що зазнали радіаційного забруднення – шлях до збереження біорізноманіття українського Полісся». Він спрямований на будівництво спостережних веж для бьордвотчінгу на території zapovidnyk.org.ua Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника. Це обумовлено тим, що заповідник знаходиться на шляху міграції багатьох видів птахів, зокрема, гусей, качок, лелекоподібних, сивкоподібних, гусеподібних, пеліканоподібних та інших. За сезон на території заповідника можна спостерігати проліт 30-50 тисяч гусей, 150-200 тисяч качкоподібних та до 1,5 мільйона інших пернатих. Реалізація проекту дозволить підвищити свідомість про біорізноманіття українського Полісся та залучити людей до екологічно толерантних видів відпочинку.

Основні кроки, які потрібно здійснити для розвитку екологічного туризму в зоні відчуження, включають будівництво п'яти спостережних веж та кемпінгів на прилеглих територіях; залучення волонтерів та бьордвотчерів до спостережень за птахами та створення постійно діючих волонтерських груп. Крім того, планується створення окремої онлайн-платформи для бьордвотчерів на офіційному сайті Чорнобильського заповідника; проведення інформаційної кампанії в ЗМІ та мережі Інтернет; залучення додаткових інвестицій з країн, де бьордвотчінг є популярним методом проведення дозвілля; співпраця з туристичними фірмами для популяризації нової форми екологічного туризму в зоні відчуження, та організація та проведення еколого-просвітницьких заходів з метою залучення місцевого населення до природоохоронної діяльності. (zapovidnyk.org.ua)

На території заповідника також знаходяться дослідні станції, які вивчають вплив радіації на біосферу та розвивають методи біологічної реабілітації забруднених територій.

Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник є важливим науковим центром, де проводяться дослідження в галузі охорони природи та розвитку нових методів для зменшення впливу радіації на природу та людей. Він є також важливим місцем для освіти та популяризації знань про радіаційну безпеку та охорону довкілля, зокрема серед молоді та громадськості. Тут проводяться екскурсії та навчальні програми для школярів, студентів, науковців та інших зацікавлених осіб, які бажають дізнатися більше про наслідки Чорнобильської катастрофи та заходи, які були прийняті для захисту природи та здоров'я людей.

У загальному контексті, Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник став символом невгамовної природи, яка здатна адаптуватися до екстремальних умов та відновлюватися від людської діяльності, що привела до катастрофи. Заповідник є важливим джерелом знань про радіаційну безпеку та відновлення екосистем, та нагадує нам про важливість збереження природи та відповідальної поведінки людей у відношенні до природи та довкілля [21].

Національний парк - це великий територіальний об'єкт природної спадщини, що зберігається для громадського користування та наукових досліджень. Він містить унікальні природні та культурні ресурси, що вимагають спеціального захисту та управління. Національні парки зазвичай знаходяться в різних куточках країни, а їх площа може складати кілька тисяч квадратних кілометрів. Вони можуть включати різноманітні природні місцевості, такі як ліси, гори, долини, річки, озера, пустелі, острови та інші. Національні парки зазвичай мають відкриті для відвідування маршрути, відпочинкові зони та інші об'єкти для розваг і відпочинку. Головна мета створення національних парків - збереження природних екосистем та розумного використання їх ресурсів. Можна привести декілька прикладів національних парків, на які, на мою думку, слід обов'язково звернути увагу: національний парк «Шацькі озера», національний парк «Олешківські піски» та національний парк «Синевир».

Національний парк "Шацькі озера" знаходиться на північному заході України, в мальовничій місцевості Волинської області, та охоплює територію понад 32 тис. га. Назва парку пов'язана з групою озер, що знаходяться на його території - Шацькі озера, які є головною природною пам'яткою парку.

У парку можна знайти більше 20 озер різної форми та розміру, від

невеликих ставків до великих озер. Глибина озер досягає 10-15 метрів, а чистота води досягає найвищих стандартів. Тут можна знайти дикі пляжі, де можна насолоджуватися сонячним промінням та купатися у чистій воді.

Основна визначна особливість Шацьких озер - це їх кришталево-чиста вода та велика кількість островів, на яких можна відвідати різноманітні визначні місця, наприклад, Пересопницький замок, Свято-Покровський монастир, водоспад Гук та інші.

Саме на території цього парку знаходиться озеро Світязь - це найбільше та найглибше озеро на території України. Озеро має площу близько 24 квадратних кілометрів та глибину до 58 метрів. Воду в озері Світязь вважають однією з найчистіших у Європі, а на його берегах ростуть унікальні рослини та живуть різні види тварин.

Рис. 2.4: "Озеро Світязь"

Озеро Світязь - популярне місце для відпочинку та туризму. Навколо озера є багато мальовничих місць, відвідувачі можуть насолоджуватися видами озера з пагорбів, займатися водними видами спорту, риболовлю, відвідувати пляжі та кемпінги. Влітку тут проходять фестивалі та концерти, а зимою можна покататися на лижах та санях.

Озеро Світязь має значний культурний значення для українців, адже з ним пов'язано багато легенд та народних оповідань. Наприклад, говорять, що в озері Світязь мешкає водяний - водяний дух, який оберігає озеро та його мешканців. Також на берегах озера знаходиться давній монастир, який додатково збільшує культурне значення озера та його території.

Крім природи, у парку можна знайти і культурні пам'ятки. На Шацьких озерах знаходиться декілька стародавніх церков та капличок, серед яких виділяються церква св. Юра у селі Маршинці та каплиця у селі Межиріччя. Тут можна також знайти декілька старовинних фортець та оборонних споруд, таких як фортеця у селі Осташів та лінія фортифікації на кордоні з Польщею.

Парк приваблює багатьох туристів своєю красою та різноманітністю відпочинку. Тут можна займатися активним відпочинком, таким як велосипедні та піших прогулянки, екскурсії на каное, рибальство та полювання, а також зимові види спорту, такі як лижні прогулянки та ковзання на ковзанах. Крім того, парк має розвинуту інфраструктуру, яка включає в себе готелі, ресторани, бази відпочинку, кемпінги та інші заклади, що забезпечують комфортний та незабутній відпочинок.

Окрім туристичних розваг, національний парк "Шацькі озера" займається збереженням та відтворенням природних біоресурсів, охороною рідкісних та зникаючих видів тварин та рослин, та розвитком екологічної освіти. У парку діють навчальні програми для школярів та студентів, а також проводяться наукові дослідження та моніторинг стану природних екосистем.

Узагалі, національний парк "Шацькі озера" є чудовим місцем для відпочинку та відкриття природних багатств України, яке варто відвідати кожному, хто любить природу та активний відпочинок [22].

Національний парк "Олешківські Піски" знаходиться на півдні України, на межі Херсонської та Миколаївської областей. Цей парк був створений у 2010 році з метою збереження та відтворення унікального комплексу піскових дюн, що розкидані на площі більше 2 тисяч гектарів, а загальна площа національного

парку сягає 8 тисяч гектарів.

Олешківські піски - це найбільший та єдиний комплекс піскових дюн в Україні та Європі, який налічує більше 20 видів дюн. На його території, як і у справжній пустелі, знаходяться оазиси – невеличкі озера з чистою водою, яка містить в собі багато корисних мінералів. Також на території парку було відкрито велике підземне озеро з прісною водою на глибині близько 400 метрів під пісками.

Тут можна зустріти більше 260 видів рослин, серед яких кущі, дерева, трави та квіти. Також тут живуть десятки видів тварин, зокрема, різноманітні гризуни, кажани, змії, ящірки, а також птахи, такі як сойки, журавлі, лелеки та інші.

У парку можна проводити різноманітні активні види відпочинку, зокрема, велосипедні прогулянки, піший туризм, кемпінг, нічні прогулянки та спостереження за зоряним небом, та ще багато . Також тут можна відвідати музей-експозицію, присвячену піскам, їхньому походженню та значенню в екології.

Олешківські піски - це незвичайне місце зі своїм власним, унікальним ландшафтом та природними багатствами. Цей національний парк дуже важливий для збереження біорізноманіття в Україні та привертає туристів з усього світу, які хочуть насолодитися красою та неповторністю природного комплексу піскових дюн. Крім того, національний парк "Олешківські Піски" відіграє важливу роль у збереженні здоров'я та підвищенні екологічної обізнаності місцевого населення та туристів. У парку проводяться навчальні програми та екскурсії, спрямовані на популяризацію важливості збереження природних ресурсів та охорони довкілля [23].

Рис 2.5: "Олешківські піски"

Загалом, національний парк "Олешківські Піски" є одним з найцікавіших та найважливіших природно-заповідних об'єктів в Україні, який приваблює багатьох любителів природи та туризму.

Не менш унікальних є і національний парк «Подільські товтри». Національний природний парк "Подільські Товтри" (nenc.gov.ua) розташований на південному заході України, на території Хмельницької області. Він охоплює площу понад 26 тис. гектарів.

Подільські Товтри є послідовністю вапнякових скель, що виникли приблизно 20 мільйонів років тому внаслідок формування бар'єрного рифу, і не мають аналогів у всьому світі. Цей гірський хребет унікальний тим, що він не утворився через тектонічні процеси, а завдяки активності живих організмів та водоростей. Це природне диво виникло вздовж берегів древнього Сарматського моря. Навіть зараз у вапнякових розломах можна знайти чудово збережені корали, молюски, водорості, скелети черепах та залишки морських їжаків.

Сам парк оточений гірськими масивами та урочищами, де збереглися

давні ліси, які стали домівками для численних видів рослин і тварин, серед яких можна зустріти вовків, лисиць, кабанів, оленів, рисів та білок.

У Подільських Товтрах склалася сприятлива мікрокліматична обстановка для збереження рідкісних та реліктових рослин. Тут зосереджена найбільша кількість ендемічних та реліктових видів, які не зустрічаються ніде інде. Цей парк містить понад 1700 видів рослин, з яких 300 є ендеміками та субендеміками, а також реліктами та рідкісними рослинами. З них 60 видів занесені до Червоної книги України.

Товтри населяють 55 видів ссавців, 214 видів птахів, 10 видів плазунів та 11 видів земноводних (85 видів тварин охороняються зачервоненою книгою України).

Крім природних багатств, в парку є культурні та історичні пам'ятки, такі як стародавні костели, монастирські споруди, архітектурні пам'ятки та музеї. Окрім того, на території парку розташовані численні туристичні маршрути, які пролягають через гірські хребти, заповідні ліси, водоспади та каньйони.

В парку існує різноманітність маршрутів, що дозволяють туристам обирати відповідно до своїх уподобань. У наявності є пішохідні екостежки, які охоплюють Китай-місто (1,6 км в кожному напрямку з п'ятьма зупинками), Смотрицький каньйон (1,5 км в кожному напрямку з п'ятьма зупинками) та джерела Бакотської затоки (3,2 км в кожному напрямку з п'ятьма зупинками). Більш того, доступні маршрути для кінних прогулянок, автомобільних подорожей, велосипедних прогулянок та водних екскурсій. Тут організуються походи, сплави по річці Дністер на байдарках і катамаранах, екскурсії на теплоходах, яхтах та катерах. Парк є відомим місцем для занять дельтапланеризмом та парапланеризмом. У теплу пору року можна випробувати польоти на повітряних кулях, а взимку - насолоджуватись лижуванням [24].

Рис. 2.6.: «Подільські Товтри»

Національний природний парк "Синевир" знаходиться на заході України, у Карпатських горах, на території Закарпатської області. Він був створений з метою збереження та охорони неповторної природної краси, яку представляє величезне озеро Синевир та його навколишні ліси, гори та гірські луки.

Озеро Синевир є одним з найбільших та найглибших озер в Карпатах, його глибина сягає майже 25 метрів. Води озера забарвлені в синій та зелений відтінки, що створює неповторний кольоровий ефект, особливо вранішній та вечірній час, коли на озеро падає розсіяне сонячне світло. Для туристів доступні прогулянки на човнах та катамаранах, які дозволяють насолоджуватись красою озера та його навколишнього ландшафту.

Крім озера Синевир, тут можна зустріти велику кількість рідкісних видів тварин та рослин, зокрема карпатських козул, бурундуків, соколів та орлів. У парку проводяться екскурсії та навчальні програми, які допомагають відвідувачам краще ознайомитись з природою Карпат та їх особливостями.

Національний парк "Синевир" є важливим природоохоронним об'єктом та одним з найбільш відвідуваних туристичних місць в Україні. Він приваблює мандрівників з усього світу, які хочуть насолоджуватись красою Карпатських гір та неповторною атмосферою цього унікального куточка природи. В парку можна знайти багато мальовничих місць для пішохідних прогулянок та гірських походів, на дорозі до яких відкриваються неймовірні панорами на гірські вершини, бурхливі ріки та густі ліси. У парку також розташовано багато гірських струмків та водоспадів, серед яких можна виділити водоспад "Шипіт", який вважається одним з найкрасивіших в Україні.

Крім природної краси, національний парк "Синевир" також має багату історію та культурну спадщину. Тут можна відвідати стародавні карпатські села та побачити старовинні церкви та каплиці. Особливо цікавими є села, які зберегли традиційну архітектуру та звичаї карпатських гуцулів та бойків [25].

Усе це робить національний природний парк "Синевир" прекрасним місцем для відпочинку та відвідування як для туристів, так і для місцевого населення. Це місце, яке може запам'ятатись на все життя та залишити тільки найкращі спогади.

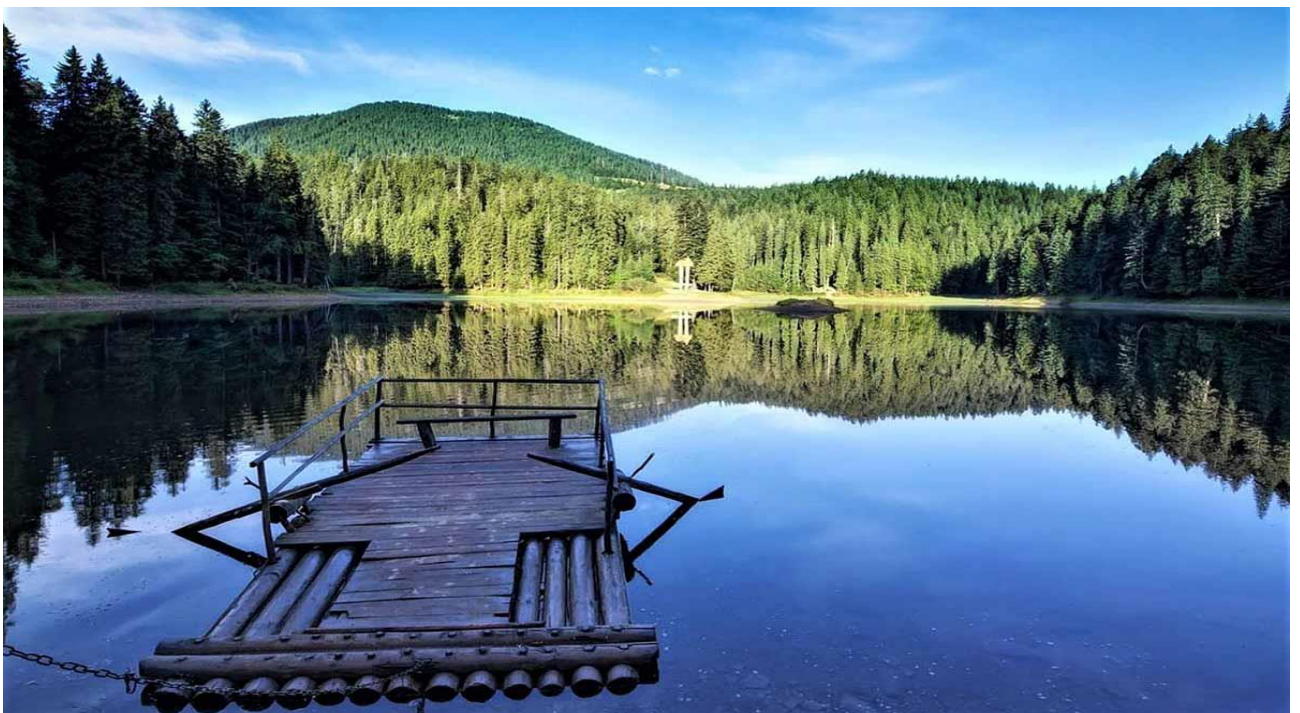

Рис. 27: "Озеро Синевир"

Регіональні ландшафтні парки - це території, які були визнані державою як важливі для збереження та використання природних та культурних ресурсів, а також для розвитку туризму та рекреації. Це охоронні території, створені для збереження та відтворення ландшафтів, екосистем, флори та фауни, які є характерними для даного регіону. У таких парках проводять роботи з охорони та відновлення природних ресурсів, забезпечують належний рівень екологічної безпеки, проводять наукові та культурно-освітні заходи для населення. В Україні, наприклад, існує багато регіональних ландшафтних парків, таких як «Знесіння», «Диканський», «Мурафа», «Середнє Побужжя», «Чернівецький» та багато інших [26].

До основних завдань регіональних ландшафтних парків можна віднести наступне:

1. Збереження біологічного різноманіття: ландшафтні парки забезпечують охорону рідкісних та загрожених видів тварин і рослин, що мешкають у регіоні.
2. Розвиток екотуризму: ландшафтні парки можуть стати привабливим місцем для відпочинку та відвідування, сприяючи розвитку місцевої економіки.
3. Відновлення ландшафтів: деякі регіональні ландшафтні парки займаються відновленням пошкоджених та деградованих ландшафтів.
4. Навчання та освіта: ландшафтні парки можуть пропонувати програми навчання та освіти для місцевого населення та туристів з питань природоохорони та сталого розвитку.

Рис. 2.8: "Регіональний ландшафтний парк "Мурафа""

Отже, природний заповідний фонд - це система територій, які зберігаються у своєму природному стані з метою збереження природних ландшафтів, рідкісних та національно цінних природних об'єктів, тварин та рослинного світу. Ці території включають національні парки, біосферні заповідники, природні заповідники, заказники, ботанічні сади та інші захищені природні території.

Природний заповідний фонд відіграє важливу роль у збереженні біорізноманіття, регулюванні клімату, захисті від природних катастроф та забезпеченні рекреаційних можливостей для людей. Він є одним з основних інструментів **управління природними ресурсами та забезпечення сталого розвитку (chmnu.edu.ua)** [27].

Екологічний туризм на природоохоронних територіях має свої особливості порівняно з іншими видами туризму. Основна мета екологічного туризму полягає у збереженні природного середовища та збільшенні свідомості людей щодо екологічних проблем. Отже, до таких особливостей можна віднести

збереження природних ресурсів і біорізноманіття. Екологічний туризм на природоохоронних територіях сприяє збереженню територій, оскільки його учасники повинні дотримуватися правил поведінки на території природного заповідника або національного парку.

Ще одна особливість - екологічна освіта: екологічний туризм має за мету не тільки відпочинок, але й навчання та пізнання природи. Тому на природоохоронних територіях повинні бути створені умови для екологічної освіти та популяризації знань про природу. Також сюди можна віднести підтримку природоохоронних заходів, тобто екологічний туризм може стати засобом підтримки природоохоронних заходів та ініціатив, таких як збір коштів на реалізацію проектів з охорони природи або волонтерська робота з догляду за територією. Це може сприяти підвищенню усвідомлення громадськості щодо важливості збереження природи та допомогти залучити увагу до проблем екології.

На природоохоронних територіях екологічний туризм передбачає використання екологічно чистих форм відпочинку та пересування, таких як хайкінг (тривала піша подорож по гірській місцевості з використанням маркованих і добре підготовлених стежок без нічого) [28], велосипедні прогулянки, водні види спорту тощо.

Для забезпечення сталого розвитку території, важливо контролювати кількість туристів, які можуть перебувати на природоохоронних територіях одночасно. Це допомагає запобігти перевантаженням, забрудненням та пошкодженням території.

Також на природоохоронних територіях заборонено збирати рослини, школити звірям та птахам, оскільки це може призвести до порушення екосистеми. Туристи повинні поважати природу та не завдавати шкоди її елементам.

До ще однієї особливості можна віднести фінансування для збереження природних ресурсів. Часто екологічний туризм на природоохоронних

територіях пов'язаний з фінансуванням проектів збереження природи та біорізноманіття. Туристи можуть сприяти збереженню території, пожертвувавши кошти на розвиток і підтримку місцевої екосистеми.

Таким чином, екологічний туризм на природоохоронних територіях має ряд особливостей, які сприяють збереженню природи та біорізноманіття, забезпеченню сталого розвитку території та підвищенню екологічної освіти серед туристів [29].

Основними особливостями екологічного туризму в Україні є:

1. Наявність великої кількості природних об'єктів та ландшафтів, що робить Україну привабливою для любителів екотуризму та активного відпочинку.
2. Розвинена мережа національних природних парків, заповідників та інших природоохоронних територій, де можна ознайомитися з унікальними екосистемами та природними пам'ятками.
3. Наявність різноманітних видів екотуризму, таких як водний, гірський, лісовий, степовий, агротуризм та інші.
4. Велика кількість місцевих туроператорів та готелів, які спеціалізуються на наданні послуг у галузі екотуризму.
5. Можливість взаємодії з місцевими жителями та ознайомлення з їхнім способом життя, традиціями та культурою.

Однак, на жаль, в Україні є також проблеми, пов'язані з екологічним туризмом, такі як незаконний полювання та рибальство, недостатня інфраструктура та неохайність територій. Тому необхідно вживати заходів для збереження та збалансованого розвитку природних територій в Україні, щоб екологічний туризм відповідав принципам сталого розвитку та природоохоронної діяльності. Для цього потрібно залучати в екологічний туризм місцевих жителів та розвивати їхню свідомість щодо значущості збереження природних ресурсів та біорізноманіття. Механізми привлечення финансов на под и роз биороз на гос уровне. Только добровольные пожерт [30]

2.2 Характеристика природоохоронних зон та особливості екологічного туризму в Запорізькій області

Запорізька область, розташована в південно-східній частині України, (nuczu.edu.ua) має чудові природно-кліматичні умови та є гарним місцем для екологічного туризму. На її території знаходиться чимало природних заповідників, національних парків та інших природно-заповідних територій, які приваблюють багатьох туристів. Всього на території нашої області налічується 310 об'єктів природо-заповідного фонду (у тому числі із них до загальнодержавного значення відносять 20 об'єктів, всі останні відносяться до об'єктів місцевого значення) [30].

Структура природоохоронних територій Запорізької області

Таблиця 2.1

Категорія	Кількість
Природні заповідники	1
Заказники (із них державного значення)	206 (12)
Регіональні ландшафтні парки	1
Зоопарки місцевого значення	1
Заповідні урочища	2
Пам'ятки природи (із них державного значення)	84 (7)
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	16

І перше, що приходить на думку, коли чуєш про Запоріжжя, то це, звісно, острів Хортиця. Тут знаходиться однойменний національний заповідник.

Хортицький острів є найбільшим річний островом в Україні та Європі, його унікальність полягає в тому, що на його території зустрічаються

різноманітні природні комплекси, пам'ятки геології, культури та історії. Природа острова складається з різноманітних природних комплексів, які складають у собі всі види ландшафтів України. Завдяки унікальним природним умовам острів Хортиця став домом для сотень видів тварин, зокрема рідкісних. Хортиця - одне з небагатьох місць, де можна спостерігати життя рідкісних видів (hortica.zp.ua) тварин і птахів (hortica.zp.ua) за умов дикої природи. Тут також можна зустріти 207 видів птахів, 9 видів плазунів, 6 видів земноводних та 34 види ссавців. Не менш важливо, що серед 436 видів безхребетних і хребетних тварин, які мешкають на Хортиці, понад 250 представників флори та фауни занесені до природоохоронних списків різного рангу, включаючи 194 види, які охороняються на міжнародному рівні. Така видова різноманітність обумовлена наявністю на острові незайманих людиною природних ландшафтів, у яких сформувалися відповідні умови для комфортного життя багатьох видів. (hortica.zp.ua)

Острів Хортиця славиться своєю неймовірною різноманітністю птахів, які перевищують за чисельністю інших тварин, що населяють цей острів. Тут можна зустріти понад 200 видів птахів, які відрізняються неперевершеною різноманітністю - від звичайних горобців та синиць до рідкісних видів, які можна знайти лише на Хортиці і (hortica.zp.ua) перебувають під охороною. Безліч пернатих мешканців Хортиці будуть привертати вашу увагу незалежно від пори року та часу доби, коли ви прогулюєтеся по острову.

Окрім типових пташиних мешканців, на Хортиці можна зустріти також незвичайних і рідкісних видів птахів. Один з вражаючих прикладів - орлан-білохвіст, який є одним з найбільших хижих птахів у світі і занесений до Червоної книги України. Незважаючи на те, що цей вид не є поширеним у наших регіонах, на Хортиці він знайшов надійне місце для проживання. Крім рідкісного орлана-білохвоста, на острові можна спостерігати луней, боривітрів та багато інших видів денних хижаків. У нічний час на Хортиці стають активними сови, серед яких можна знайти вухату сову, болотяну сову, домового сича, сплюшку та сіру неясить.

На віддалених територіях острова Хортиця знаходяться оселі дуже незвичайних тварин, які зустрічаються дуже рідко. Їх можна зустріти лише у місцях, де людина не заважає їм жити. Серед таких можна зустріти плямистого оленя - найбільші звірі острова, кількість яких постійно збільшується завдяки заходам, які проводить заповідник. У плавнях та приплавневих територія, луках та густому лісі на півдні Хортиці можна знайти диких кабанів. На степових ділянках живуть козулі, а на береги озер і каналів населяють різні види качок, чапель, журавлів, лебедів та хижих птахів. У цій зоні абсолютної заповідності ці види тварин можуть безпечно жити у своєму незайманому середовищі, яке повністю відповідає їхнім потребам.

На території острова можна знайти 1092 види рослин, що становлять 72% від загальної кількості видів флори Запорізької області. У порівнянні з іншими відомими заповідниками, такими як Асканія-Нова (451 вид рослин), Український степовий заповідник (1064 види) та «Кам'яні могили» (468 видів), Хортиця не поступається (hortica.zp.ua) за різноманітністю свого рослинного світу. Більше того, у заповіднику продовжують відкривати нові види рослин.

Хортиця відома своїми пролісками, які огортають схили балок, коли наступають перші весняні дні й рослинний світ прокидається від зимового спокою. В рослинному світі острова можна знайти 145 рідкісних видів, з яких 104 є ендеміками - рослинами, що процвітають лише на обмеженій території і не поширені в інших місцях. Ландшафти Хортиці - унікальні світи, кожен з яких має свій неповторний рослинний склад. Крім того, ці ландшафти тісно розташовані на відносно невеликій площі та швидко змінюються один одним.

Отже, Хортицю можна вважати унікальним ботанічним об'єктом України, який є біокомплексом з великою кількістю різноманітних рослин, у тому числі й рідкісних та унікальних видів. Незважаючи на невелику територію острова, тут зустрічається надзвичайно багатий рослинний світ, що робить це місце одним з унікальних у світі. Благодійний вплив природних умов острова та його заповідний статус допомогли зберегти природну красу, що стала гордістю

Запорізького краю [31].

Рис. 2.9: "Острів Хортиця"

Ще одним гарним прикладом природоохоронних територій нашої області є національний природний парк «Великий Луг». Парк було створено у 2006 році з метою збереження, відтворення та ефективного використання типових та неповторних природно-ландшафтних та історико-культурних комплексів степової зони, які мають значуще значення для природоохоронних, наукових, естетичних, рекреаційних та оздоровчих цілей. Території Національного природного парку "Великий Луг" включає в себе такі об'єкти як ботанічні заказники місцевого значення («Цілинна ділянка», «Ясне»), ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Крутосхили Каховського водосховища», орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Великі і Малі Кучугури» (libs.mfkukim.mk.ua), (libs.mfkukim.mk.ua) регіональний ландшафтний парк «Панай»

Береги та балки парку вражають своїм унікальним поєднанням степової, лісової, болотної та лучної рослинності. На території парку ростуть 40 червонокнижних видів рослин. Серед цих видів є такі, як береза дніпровська - ендемічний вид нижнього Дніпра, ковила волосиста та **ковила Лессінга**,

цимбохазма дніпровська - реліктовий, ендемічний вид, астрагал шерстистоквітковий - диз'юнктивно-ареальний вид, тамарикс стрункий - вид на північно-західній межі ареалу, тюльпани дібровний, гранітний та Шренка - останній з яких зустрічається на північно-західній межі ареалу, брандушка різнокольорова та рястка Буше. Також на території парку можна знайти рідкісні реліктові види на мілководдях водосховища, такі як плавун щитолистий, сальвінія плаваюча та водяний горіх плаваючий. (ukrainaincognita.com)

Птахи є найбільш численною групою тварин, налічуючи понад 200 видів, 35 з яких внесено до Червоної книги України, включаючи орлана-білохвоста, пугача, балобана, сапсана, канюка степового, дрофу, жовту чаплю та багато інших.

Особливу цінність представляють археологічні та історичні пам'ятки. Територія сучасного національного парку заселена з доісторичних часів і містить залишки стоянок первісних людей, давні городища та могильники, а також сліди трипільської, скіфської та сарматської культур. Пізніше ця територія належала до Запорізької Січі, чимало свідчень та матеріальних пам'яток про що збереглося донині [32].

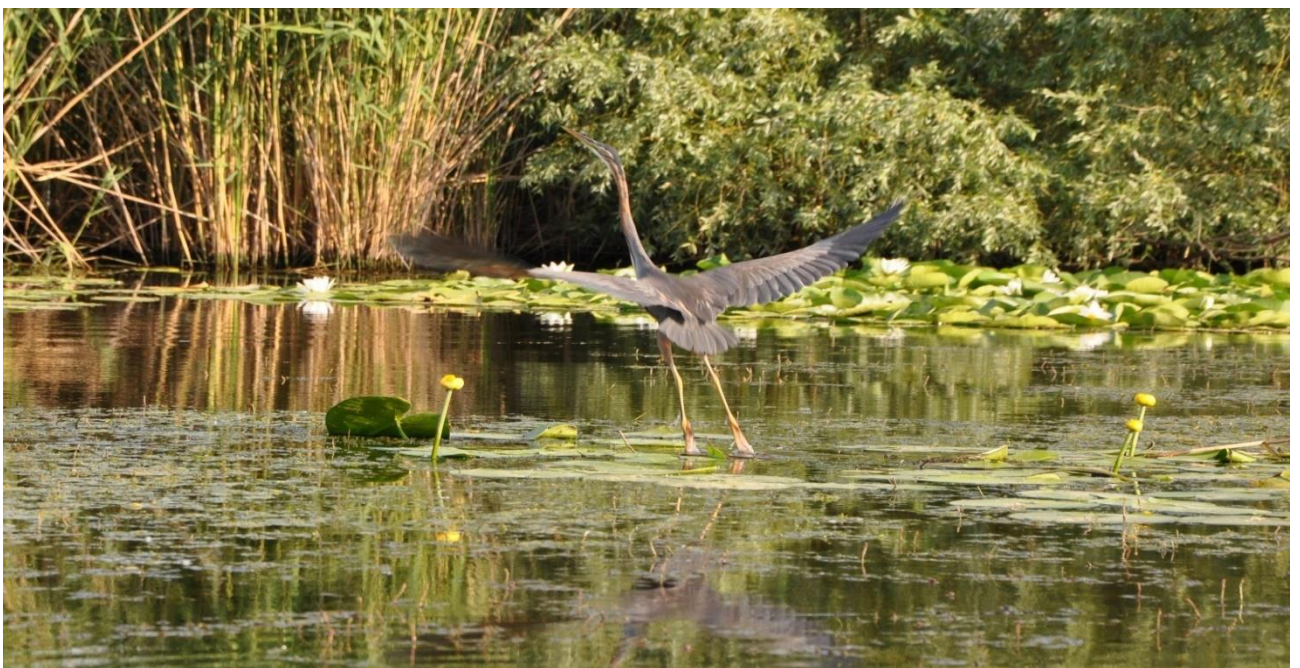

Рис. 2.10: Національний природний парк "Великий Луг"

Також хочеться звернути увагу на ще один не менш унікальний природоохоронний об'єкт, а саме на національний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила». Він розташований у Мелітопольському районі неподалік селища Мирне, а сам заповідник знаходиться діля русла річки Молочна.

Культурний комплекс Кам'яна Могила є неперевершеним місцем на території Східної Європи, оскільки він зберіг унікальний наскальний живопис з часів пізнього палеоліту до середньовіччя. На пагорбі розташовано близько 3 тисяч плит, під якими знаходиться більше 65 гротів та печер з надзвичайно багатим розмаїттям петрогліфів.

Пагорб Кам'яної Могили представляє собою унікальний природний об'єкт, що складається з останця пісковика, який утворився 14 мільйонів років тому в результаті дії Сарматського моря, що покривало значну частину сучасної Запорізької області. Після відходу моря, дія вітру та сонця сприяла формуванню сучасної форми піщаного пагорба. На пагорбі Кам'яної Могили збереглися наскальні малюнки (близько трьох тисяч), які виникли задовго до Стоунхенджу та пірамід Єгипту. Протягом тисячоліть гроти та печери служили місцем для проведення культових обрядів, чого свідчать зображення на скелях, які відображають давні форми релігії.

Деякі науковці стверджують, що писемна, яка збереглася на Кам'яній Могили, є ще більш архаїчним, ніж письмо Шумера, і є найдавнішою писемністю на Землі. Щоб зберегти петрогліфи, підходи до них були засипані піском.

На території заповідника розташований музей, який містить унікальні експонати, що розкривають побут та культуру давніх людей. Більшість з цих експонатів були знайдені в результаті археологічних розкопок в межах заповідника. Особливу цінність представляють наскальні малюнки, які свідчать про духовну культуру та релігійні вірування минулих жителів регіону, а також антропоморфні стели та скульптури половецької епохи.

Але, на жаль, під час повномасштабного російського вторгнення в Україну заповідник "Кам'яна Могила" потрапив під окупацію російських військ. У квітні 2022 року окупанти замінували всі підступи та територію заповідника. В листопаді того ж року окупаційна влада передала заповідник "Кам'яна могила" у власність музею-заповіднику "Херсонес Таврійський" у раніше анексованому Севастополі. Музей "Кам'яна могила" було розкрадено [33].

Рис. 2.11: "Кам'яна могила"

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

На сьогоднішній день Україна має великий потенціал у туристичній сфері, зокрема у сфері екологічного туризму. На території України знаходяться 5 біосферних та 19 природних заповідників (саме на цих природоохоронних територіях заборонена будь-яка туристична діяльність). Також на території нашої країни функціонують більш 50 (якщо бути точніше, то 53) національних і 85 регіональних ландшафтних парків, більше 3500 пам'яток природи, понад 600 ботанічних садів, дендропарків, заповідних урочищ та подібних об'єктів. Згідно з даними 2021 року, всього до охоронюваним фондам належить понад 8600 територій та об'єктів природно-заповідного фонд.

Щодо Запорізької області, то тут налічується 310 об'єктів природно-заповідного фонду (у тому числі із них до загальнодержавного значення

відносять 20 об'єктів, всі останні відносяться до об'єктів місцевого значення).

Основними особливостями екологічного туризму в Україні є: наявність великої кількості природних об'єктів та ландшафтів, розвинена мережа національних природних парків, заповідників та інших природоохоронних територій, де можна ознайомитися з унікальними екосистемами та природними пам'ятками, наявність різноманітних видів екотуризму, велика кількість місцевих туроператорів та готелів, які спеціалізуються на наданні послуг у галузі екотуризму, можливість взаємодії з місцевими жителями та ознайомлення з їхнім способом життя, традиціями та культурою.

Однак, на жаль, в Україні є також проблеми, пов'язані з екологічним туризмом, такі як незаконний полювання та рибальство, недостатня інфраструктура та неохайність територій. Тому необхідно вживати заходів для збереження та збалансованого розвитку природних територій в Україні, щоб екологічний туризм відповідав принципам сталого розвитку та природоохоронної діяльності. Для цього потрібно залучати в екологічний туризм місцевих жителів та розвивати їхню свідомість щодо значущості збереження природних ресурсів та біорізноманіття.

3 РОЗРОБКА ЕКОЛОГІЧНИХ МАРШРУТІВ НА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Технологія розробки, організація та проведення маршрутів

Екологічний маршрут - це маршрут або туристична програма, яка підкреслює значення охорони навколишнього середовища та сприяє підвищенню екологічної свідомості відвідувачів. Такий маршрут може включати в себе відвідування місцевих заповідників, парків, екопарків, біосферних заповідників та інших захищених природних територій.

Головною метою екологічного маршруту є популяризація екологічної культури, просвіта населення з питань охорони природних ресурсів та збереження природного довкілля. Такі маршрути можуть бути зорієнтовані на

різні цільові групи - для дітей та молоді, для екотуристів, для науковців та біологів, для туристів-аматорів тощо.

Екологічний маршрут може включати в себе відвідування музеїв природи, ботанічних садів, зоопарків, водойм, екотроп та інші захоплюючі місця. При цьому, організатори екологічного маршруту рекомендують відвідувачам не тільки дотримуватися правил поведінки в природі, але й намагатися залишати якнайменше відходів під час своєї подорожі та не залишати слідів своєї присутності, щоб зберегти природні ресурси та навколишнє середовище для наступних поколінь.

Перш ніж проводити екологічний маршрут, треба визначити пункти маршруту, обрати початкову та кінцеву точку, розробити картосхему цього маршруту та розрахувати його вартість.

При виборі маршруту важливо враховувати кілька вимог. Перш за все, необхідно, щоб він був інформативний та різноманітний. Екомаршрут повинен проходити через доступні та живописні місця, бути насичений інформацією, та мати зони відпочинку, що пов'язані між собою різноманітними доріжками (як прямими, так і радіальними). Також, він повинен проходити через цікаві природні об'єкти та важливі культурні пам'ятки (такі як дерева-довгожителі, струмки та водойми). Щоб забезпечити зручний прохід, на маршруті можуть встановлюватися містки, кладки, переходи, та оглядові майданчики на підвищеннях. Оптимальна довжина такої екомаршруту - до 3 км [34].

Території національного заповідника «Хортиця» - одне з найунікальніших місць на території нашої області. До складу заповідника входять як різноманітні природні комплекси (тут зустрічаються всі види ландшафтів, які є в Україні), так і пам'ятки геології, культури та історії. Також на території заповіднику проводиться і екскурсій діяльність (наприклад, «Сакральна Хортиця», «Ніч на Січі», «Хортиця – колыска козацтва»). Більшість всіх екскурсій спрямована на показ історичних та меморіальних об'єктів, ніж природних. Виходячи з цього, хочу запропонувати екологічний маршрут саме по природним об'єктам, тому що Хортиця має неповторне поєднання

ландшафтів, рідкісні види рослин та тварин, серед яких є представники, занесені до Червоної книги України, та, звісно ж, мальовничі пейзажі на річку Дніпро.

Проаналізувавши особливості та розташування природних об'єктів, розроблено екскурсію екотуристичним маршрутом, який має назву «Крізь степ та джунглі». Він проходить крізь різноманітні види ландшафтів та унікальні природні об'єкти.

Мета даного екотуристичного маршруту полягає в тому, що ознайомити екскурсантів з цікавим поєднання природи, розташованим на одній відносно невеликій території; привернення уваги до важливих екосистем, біорізноманіття та культурно-історичного спадку, сприяння їх збереженню та вивченню; надання інформації про екологічні проблеми, зміни клімату, енергоефективність та інші аспекти сталого розвитку, що спонукають до дій та відповідального ставлення до навколишнього середовища; стимулювання відвідувачів до дотримання екологічної етики, включаючи відповідне поводження з відходами, використання енергоефективних транспортних засобів та підтримку місцевих екологічних ініціатив.

Основне завдання полягає в тому, щоб забезпечити ефективну комунікацію, зацікавити та утримати увагу під час екскурсії, зробити процес пізнання цікавим і успішним. Екскурсійний підхід включає різноманітні методи, такі як демонстрація, пояснення, створення проблемних ситуацій, опис об'єктів, місце розташування поряд з ними, а також діалог з метою впливу на цільову аудиторію.

Маршрут складається з локацій, протяжність маршруту – 5 км, час – півтори години. Даний екотуристичний маршрут розрахован на різну цільову аудиторію, яку можна поділити на різні групи (за віком: діти старшого шкільного віку, студенти та дорослі; за (dspace.pdpu.edu.ua) місцем проживання: місцеві та приїжджі; складно складу: сімейні, куди входять дорослі та діти, збірні групи).

Картосхему та детальний маршрут еко-екскурсії можна побачити у Додатоку А.

Точка збору групи – центр міста – проспект Металургів, де всіх буде чекати транспорт, який відвезе екскурсантів на острів Хортиця, а по закінченню забере з острова.

Отже, маршрут починається з початкової точки – місце зустрічі – біля альтанки над рікою. Тут екскурсанти збираються разом та знайомляться з гідом та один з одним.

Після цього всі вирушають до другої локації – «Стародавній степ». На південь від балки Широкої починається надзвичайно живописна узбережна ділянка острова Хортиця, вкрита степовою рослинністю. Це один з небагатьох ділянок, де степ зберігся в своєму первозданному вигляді, непорушений сільськогосподарською діяльністю. Хоча на Хортиці зустрічаються інші місця зі справжнім степом, цей є одним з найбільших: його довжина становить 2 кілометри, а ширина коливається навколо 100 метрів усюди **від балки Широкої до балки Черняхівки. (hortica.zp.ua)** Ця частина берегової лінії Хортиці особлива своєю унікальністю, оскільки тут зустрічаються найрізноманітніші види степової рослинності. Але її особливість **полягає не лише** у багатстві степових трав, але й у поєднанні декількох ландшафтів: **широке русло Старого Дніпра, високі скелі Хортиці, золотий степ, а також мальовничі балки та яри, що врізаються в степ. Все це створює неповторні пейзажі (hortica.zp.ua)** та надає відчуття безмежної свободи й простору.

Третя локація – «Висячі болота». Одним з найрідкісніших і унікальних ландшафтів, який можна знайти на західному узбережжі Хортиці, є скелястий схил, покритий рослинністю з болотного середовища. На північ від балки Черняхівки, серед ковилового степу, знаходиться стіна з очеретів. Це особливе поєднання ландшафтів можна зустріти лише у декількох місцях, а одне з них - острів Хортиця. Як пояснити той факт, що на цих скелях, де немає озер або боліт, ростуть очерет і осока? Все пояснюється тим, що ґрунтові води тут перебувають на невеликій глибині, всього 2 метри від поверхні. Через це вода

виходить на поверхню в багатьох місцях, просочуючись через скелі і створюючи вологі ділянки в тонкому шарі степового ґрунту на скелях. Внаслідок перенасиченості ґрунту вологою відбувається заболочування, що змінює ландшафт і рослинний склад: степова рослинність змішується з болотною, а іноді повністю замінюється очеретом. Як і на інших болотах, очерет тут щороку засихає, залишаючи місце для молодих ростків навесні. При спуску до Дніпра вздовж цього участка берега можна помітити багато струмків, які протікають через скелі і повільно виливаються у воду.

Четверта локація – «Скіфській стан». На найвищій точці острова Хортиця розташований відомий меморіально-туристичний комплекс під відкритим небом, відомий як Скіфський Стан. Цей комплекс можна назвати музеєм на природі. В рамках п'ятої курганної групи було відновлено курганні насипи, з яких три збереглися з давніх часів. Ці кургани віком рівні єгипетським пірамідам! Крім цих трьох курганів, також були відновлені три зруйнованих кургани та створені п'ять штучних насипів для реконструкції зовнішнього вигляду курганних груп історичного періоду. Основний курган цієї групи називається Зорова Могила, що перекладається як "Дозорний курган", і це ім'я має особливий сенс. Скіфський Стан знаходиться на найвищій точці острова Хортиця, з висоти майже 60 метрів над рівнем Дніпра. За часів козацтва це місце служило дозорним пунктом, і на вершині кургану була спеціальна сигнальна вишка, відома як бекет. З цієї вишки можна було своєчасно помітити наближення ворога і повідомити про це військо. Вночі запалювалося паливо, яке видавало видиме полум'я, а вдень - дим. Коли отримували сигнал на сусідніх вишках, запалювали свої сигнали, що дозволяло швидко розповсюджувати повідомлення по великій території.

Скіфський Стан не тільки є прекрасним місцем для насолоди панорамними видами, але й є великим музеєм під відкритим небом, який об'єднує значну кількість історичних пам'яток з різних районів Запорізької області. В його колекції можна зустріти кам'яні скульптури, відомі як "баби", антропоморфні стели, козацькі хрести, жорна та похоронні кам'яні ящики.

Особливий артефакт - унікальний лапідарій (лапідарій — це експозиція, на якій представлені стародавні писемності, виконані на кам'яних плитах, включаючи надгробки. Термін "лапідарій" також охоплює залишки скульптур і будівель, тобто фрагменти, які колись належали до одного цілого (іноді походження яких невідоме), і найчастіше вони виставлені в місцях археологічних розкопок), який розташований у північній частині комплексу, що є музеєм кам'яних скульптур під відкритим небом. Тут можна знайти кам'яні пам'ятки з різних епох, включаючи скульптури кіммерійської, скіфської, половецької традицій та їх фрагменти, ступи, гармани, зернотерки, жорна, кам'яні корита, шляхові та воротні стовпи, а також кам'яні хрести різних епох (hortica.zp.ua) та інші артефакти. Відвідувачі, проводячи час тут, матимуть можливість детально розглянути ці об'єкти та поглибитись у історію нашого регіону.

Поруч з лапідарієм, по стежці, розміщений геодезичний знак, який колись був встановлений на найвищій точці Хортиці - кургані Зорова Могила. Цей геодезичний знак, який сягає своїм походженням 1921 року, вважається одним з найстаріших в Україні. На знаку можна побачити сліди війни - кульові отвори.

Скіфський Стан (hortica.zp.ua) славиться своєю енергетикою і вважається особливою силовою точкою на Землі, де життєва енергія виходить на поверхню. Кожен, хто відвідає Скіфський Стан, може відчути цю енергію, яка пронизує це місце. Тут перебуває дух минулих часів і історії наших предків, а (hortica.zp.ua) сама земля випромінює спокій і гармонію. Скіфський Стан є одним з найбільш рекомендованих місць для відвідування на Хортиці. Тут ви зможете насолодитись живою природою хортицьких степів з їх свіжим вітром та ароматом полевих трав. Крім того, ви знайдете велику кількість історичних об'єктів, які розповідають про долю наших предків, а також вражаючі панорами околиць, які простягаються на десятки кілометрів усіх сторін.

П'ята локація – «Балка Костіна». Внутрішній ландшафт балки нагадує казковий тропічний ліс, де високі дерева сягають до неба, багато з яких - старовинні, а серед них виділяються вікові дуби. По дну балки густо розкидані гілки і повалені стовбури дерев, а боки вкриті високими глиняними стінами -

схилами балки. Ця балка може заслужено вважатися одним з найтихіших місць на Хортиці завдяки своїм майже пласким схилам, де звуки навколишнього світу ледь чутні, лише винятково легкий шелест листя додає звучання тут ростучим деревам. Завдяки значній глибині русла і щільному лісу, навіть у сонячні літні дні проникнення сонячного світла на поверхню балки обмежене. Це місце завжди прохолодне і вологе, оскільки холодне повітря надійно утримується густим байрачним лісом. Навіть не спускаючись у саму балку, можна помітити цю особливість, проходячи по дорозі, що обминає балку - раптова зміна температури повітря біля її русла відчувається: ви ніби потрапляєте в холодний потік, що виходить з балки і простягається до степу вгору.

Схили Костіної балки постійно змінюють свою форму і й досі – на глиняних уступах часто відбуваються зсуви і обвали, що призводить до поступового зростання та розширення русла балки. Багато місць прямо на схилах відкривають корені дерев, які разом зі схилами поступово ковзають або повністю обрушуються в русло під впливом дощових вод, створюючи перешкоду, немов шлагбаум. Усередині русла, поміж густим лісом, росте багато трав, які весною і влітку можуть досягати висоти метра або навіть більше. Повалені стовбури дерев зникають серед цього моря трав, затерті на дорозі. Такий ландшафт є ідеальним для диких кабанів, часта присутність яких підтверджується численними слідами на стовбурах дерев і протоптаними місцями в руслі балки. Від основного русла виходить безліч гілок, що створюють цілі лісові лабіринти. Там, де вони закінчуються, можна побачити наслідки обвалів - величезні глиняні гроти з широкими вигинами, над якими звисає глиняний "стелаж" зі звисаючим корінням дерев і чагарників.

Остання шоста локація – «Священний Хортицький дуб». Біля верхів'я балки Шанцевої, поруч з дорогою, яка з'єднує основну магістраль з заповідною південною частиною Хортиці, знаходиться прекрасний дуб, якому вже близько 100 років. Згідно з дослідженнями істориків Дмитра Яворницького та Якова Новицького, саме тут колись росла остання велетенська дубина - відомий Червоний дуб запорозьких козаків, що населяли острів Хортиця. Можливо, цей

старовинний дуб, який знаходиться тут сьогодні, є безпосереднім нащадком того величного дуба-короля!

Здавна дуби-велетні острова Хортиця вважалися святими місцями для різних народів і людей, які тут перебували. Стародавні дерева користувалися великим шануванням і слугували місцями сили, що згадуються важливими історичними джерелами різних епох. Наприклад, у першій писемній згадці про острів Хортиця в роботі Костянтина Багрянородного "Про управління імперією" з 952 року, згадується гігантський дуб, під яким здійснювалися жертвоприношення. У XIX столітті колоністи-меноніти, що поселилися на острові Хортиця, підраховали тут 49 тисяч великих дубів! В 1876 році Яків Новицький публікує інформацію про засохлий священний дуб на Хортиці, який витримав десятки століть. За легендами, це було місцем зборів запорозьких козаків, які під могутньою кроною цього дуба обговорювали різноманітні питання [35].

За бажанням біля цього дуба можна зробити невеличкий привал, відпочити, поспілкуватися один з одним та обговорити екологічні проблеми місцевості та загалом, поставити різні запитання та поділитися враження щодо проведеної екскурсії.

Під час екскурсії використовуються різні прийоми, щоб забезпечити якісне представлення об'єктів та максимально поглибити знання екскурсантів.

Один з таких прийомів - екскурсійний показ, який дозволяє детально розглянути природні об'єкти та їхні особливості. Це надає можливість екскурсантам ознайомитись з місцевістю, дізнатись цікаві факти з історії, а також дослідити флору та фауну. Цей прийом застосовується біля більшості об'єктів на визначеному маршруті.

Ще один прийом - пояснення, використовується практично біля всіх об'єктів екскурсії. Екскурсовод роз'яснює різні обставини, події та надає додаткові пояснення з певних аспектів.

Також в екскурсії використовується прийом розташування біля об'єкта. Під час планування екскурсії вибирається оптимальне місце розташування

групи, яке найкраще підходить для спостереження за різними об'єктами, щоб уникнути недорозумінь між екскурсантами та всі все побачили.

В ході екскурсії було застосовано прийом бесіди біля об'єкта «Священний Хортицький дуб», коли група активно обговорює питання, пов'язані зі збереженням цієї унікальної місцевості. Екскурсовод, розповідаючи цікаві факти, ставить питання учасникам екскурсії, створюючи атмосферу довіри та залучаючи їх увагу. Цей підхід сприяв активній взаємодії та спілкуванню між екскурсоводом та учасниками групи, що спонукало до глибшого розгляду об'єктів.

Ефективність використання екскурсійної форми набуття знань базується на особливостях екскурсійного методу, які включають наочність матеріалу, комплексний характер сприйняття, поєднання показу, розповіді та руху під час екскурсії, а також оптимальну взаємодію між екскурсоводом, екскурсійними об'єктами та учасниками екскурсії в процесі її проведення.

3.2 Прорахування вартості еко-маршруту

Під час розробки туристичного продукту важливо не лише визначити мету створення, цільову аудиторію, забезпечити досягнення поставлених цілей та розробити маршрут, але й оцінити вартість даного продукту.

Таблиця 3.1

Розрахунок вартості екотуристичного маршруту

№	Стаття витрат (на одну особу)	Сума, грн
1	Транспортне обслуговування	100
2	Екскурсійне обслуговування	90
3	Страховання	40
Разом:		230
	Оплата комісійних турагентам (7% від собівартості)	16
Всього:		246

Цінова політика враховує результати маркетингових досліджень, розрахунок собівартості, фіксовані витрати компанії, очікуваний рівень прибутку та загальний обсяг продажів туристичного продукту протягом планового періоду або року з урахуванням сезонності. Умови ринкової економіки визначають ціну як результат взаємодії попиту та пропозиції на ринку. Для спрощення розрахунку ціни туру застосовується метод "витрати + прибуток". Вартість туристичного продукту для кінцевих споживачів визначається згідно з чинним податковим законодавством України, яке передбачає додаткове нарахування податку на додану вартість (ПДВ) в розмірі 20%. Отже, вартість туристичного продукту становитиме:

$$Ц = Св + Пп$$

де Ц – ціна на послуги, яку визначають підприємства;

Св – собівартість туристичної послуги;

Пп – припустимий прибуток, який припадає на кожну одиницю продукції в даній галузі;

$$Ц = 216 + 20\% = 216 + 43,2 = 259,2 \text{ грн}$$

Таблиця 3.2

Планована кількість екскурсій на рік:

Місяці	Кількість реалізованих турів в місяць
Лютий	0
Березень	0
Квітень	3
Травень	4
Червень	4
Липень	6
Серпень	6
Вересень	4
Жовтень	0
Листопад	0

Грудень	0
Січень	0
Разом	27

Ожте, за рік планується здійснити 27 екскурсій по 8 чоловік, всього за рік планується реалізувати 216 послуг екскурсії.

$$\mathbf{Mr = Ппод.од. * Nтур = 43,2 * 216 = 9331,2}$$

Окрім прямих витрат, які враховані у собівартості туру, фірма також несе постійні витрати, пов'язані з організацією та реалізацією даного та інших турів. Сума постійних витрат на цей туристичний продукт становитиме 120 грн.

Річний валовий прибуток (Пвал) фірми по даному турпродукту можна визначити, знаючи величину річного маржинального доходу (Mr) і суму постійних витрат за рік (Впост). Формула для обчислення річного валового прибутку така:

$$\mathbf{Пвал = Mr - Впост;}$$

Де Mr - річний маржинальний дохід, що відображає прибуток, який припадає на кожну продану одиницю турпродукту, а Впост - сума постійних витрат за рік, пов'язаних з організацією та реалізацією турів.

$$\mathbf{Пвал = Mr - Впост = 9331,2 - 120 * 12 = 7891,2 \text{ грн}}$$

Для того, щоб визначити значення чистого прибутку треба відняти із валового прибутку податок на прибуток - 25%:

$$\mathbf{Пч = 7891,2 - 25\% = 5918,4 \text{ грн}}$$

Для визначення економічної ефективності нового продукту можна використовувати показники рентабельності і прибутковості продукції. Показник прибутковості продукції розраховується за такою формулою:

$$\mathbf{Ппр = Пвл : Spr * 100 \%}$$

Де Ппр - прибутковість нового продукту, послуги;

Пвл - це сума валового прибутку, яку компанія отримує від продажу нового продукту;

Spr - сума продажів нового продукту;

$$\text{Ппр} = 7891,2 : (259,2 * 216) * 100\% = 14,09 \%$$

Коефіцієнт рентабельності рахується за формулою:

$$\text{Крен} = \text{Пч} : \text{Спр} * 100\%$$

$$\text{Крен} = 5918,4 : (259,2 * 216) * 100\% = 10,57\%$$

Отже, згідно з маркетинговим планом для цього турпродукту, туроператор встановлює норму рентабельності у відсотках, і чим вона вища, тим більший прибуток отримується. Норма рентабельності може варіюватися в широкому діапазоні, від 5% до 100% або навіть більше, і залежить від попиту та конкурентного середовища на ринку цільового сегмента.

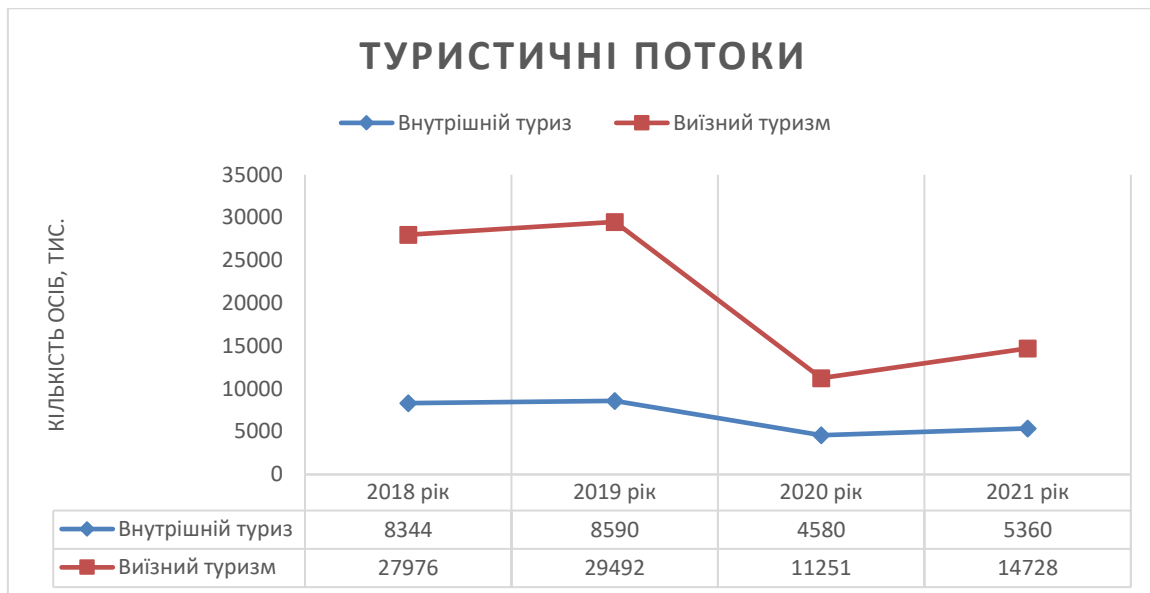
Рентабельність використовується для оцінки ефективності діяльності підприємства, а також являє собою інструмент в інвестиційній політиці та ціноутворенні. Вона вказує, скільки прибутку отримує підприємство з кожної витраченої гривні на виробництво й реалізацію продукції. У даному випадку підприємство отримує 10,57% прибутку з кожної витраченої гривні на виробництво й реалізацію продукції. Коефіцієнт прибутковості вказує на рівень віддачі на вкладені кошти, який досягається керівництвом підприємства, і в даному випадку становить 14,09%.

Отже, рентабельність розробленого туру становить 10,57%, що свідчить про позитивну та перспективну тенденцію при впровадженні текотуристичного маршруту "Крізь степ та джунглі".

3.3 Розробка екологічної політики та обов'язків для турагенцій

Проходячи преддипломну практику на базі ФОП Троян С.В. туристична агенція «Coral Travel», було проаналізовано туристичні потоки країни та місце внутрішнього туризму на ринку.

Аналізуючи статистику внутрішнього туризму порівняно з виїзним, можна дійти висновку, що більшість людей вибирають поїздки за кордон та майже не подорожують країною [36].

Діаграма 3.1: «Туристичні потоки»

У багатьох іноземних країнах внутрішній туризм займає провідні позиції, оскільки туристи перш за все прагнуть вивчити свою країну, а тільки потім ознайомлюються з культурою та історією інших країн. Проте в Україні ситуація трохи відрізняється. Населення більш схильне до подорожей за кордоном, вважаючи це більш престижним, ніж мандрівки власною країною. Часто можна спостерігати парадоксальну ситуацію, коли іноземні туристи, що приїжджають до України, знають про її історію та видатні місця значно більше, ніж місцеві жителі. Також іноді можна стикнутися з ситуацією, коли українські туристи з ентузіазмом обговорюють курорти та пам'ятки інших країн, тим часом як про свою власну країну практично нічого не можуть розповісти. (www.zeleniyturizm.com.ua)

Крім франчайзингової турагенції, «Coral Travel», директорка має і свою власну туристичну агенцію, яка має назву «Зелений острів». Саме для цієї агенції було розроблено ряд пропозицій щодо покращення роботи та екологічної політики підприємства.

Наразі туристична агенція «Зелений острів» має ряд проблем у своїй роботі:

- відсутність будь-якої активності у соціальних мережах;
- застарілий та нецікавий сайт агенції;
- несучасний дизайн логотипу;

- відсутність різних видів комунікації, таких як, наприклад, сторінки у соціальних мережах, чат-боти у месенджерах тощо.

Отже, було вирішено розробити заходи щодо покращення роботи туристичної агенції та зробити акцент на внутрішній туризм. А саме це розробка Instagram-сторінки, оскільки все частіше люди знаходять та діляться інформацією через різні соціальні мережі. Тому хочу запропонувати туристичній агенції «Зелений острів» декілька власних ідей щодо усвідомлення та зацікавлення людей подорожами Україною.

Разом з одногрупницею Анастасією Могильною було розроблено макет сторінки у соціальній мережі Instagram. Вона займалася розробкою дизайну сторінки, я в свою чергу, займалася текстовим наповненням сторінки, тобто тексти до постів.

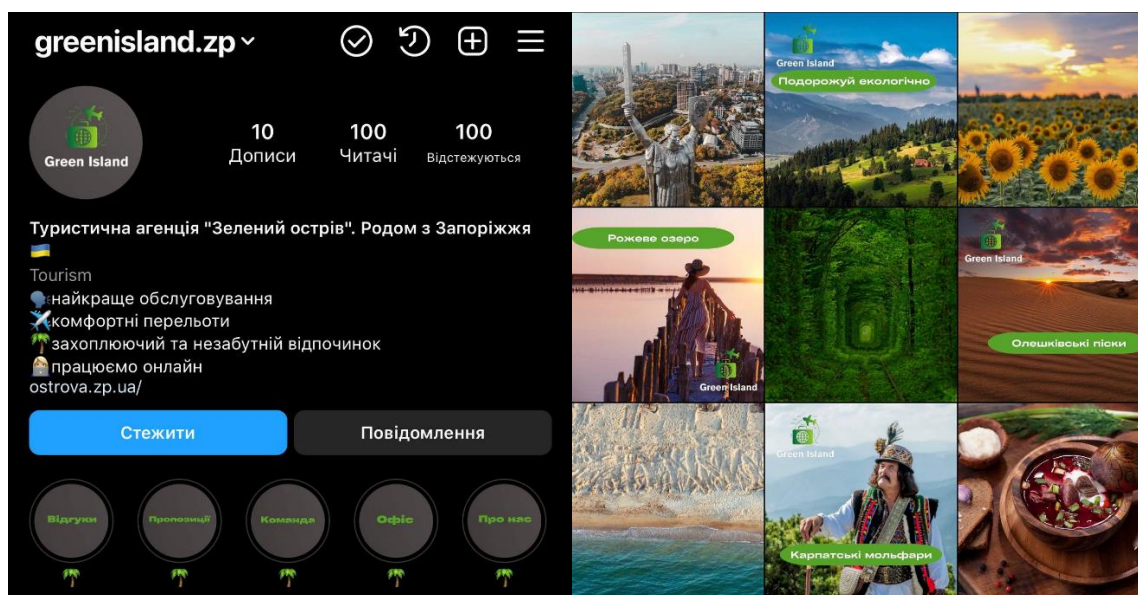

Рис. 3.1: "Приклад сторінки"

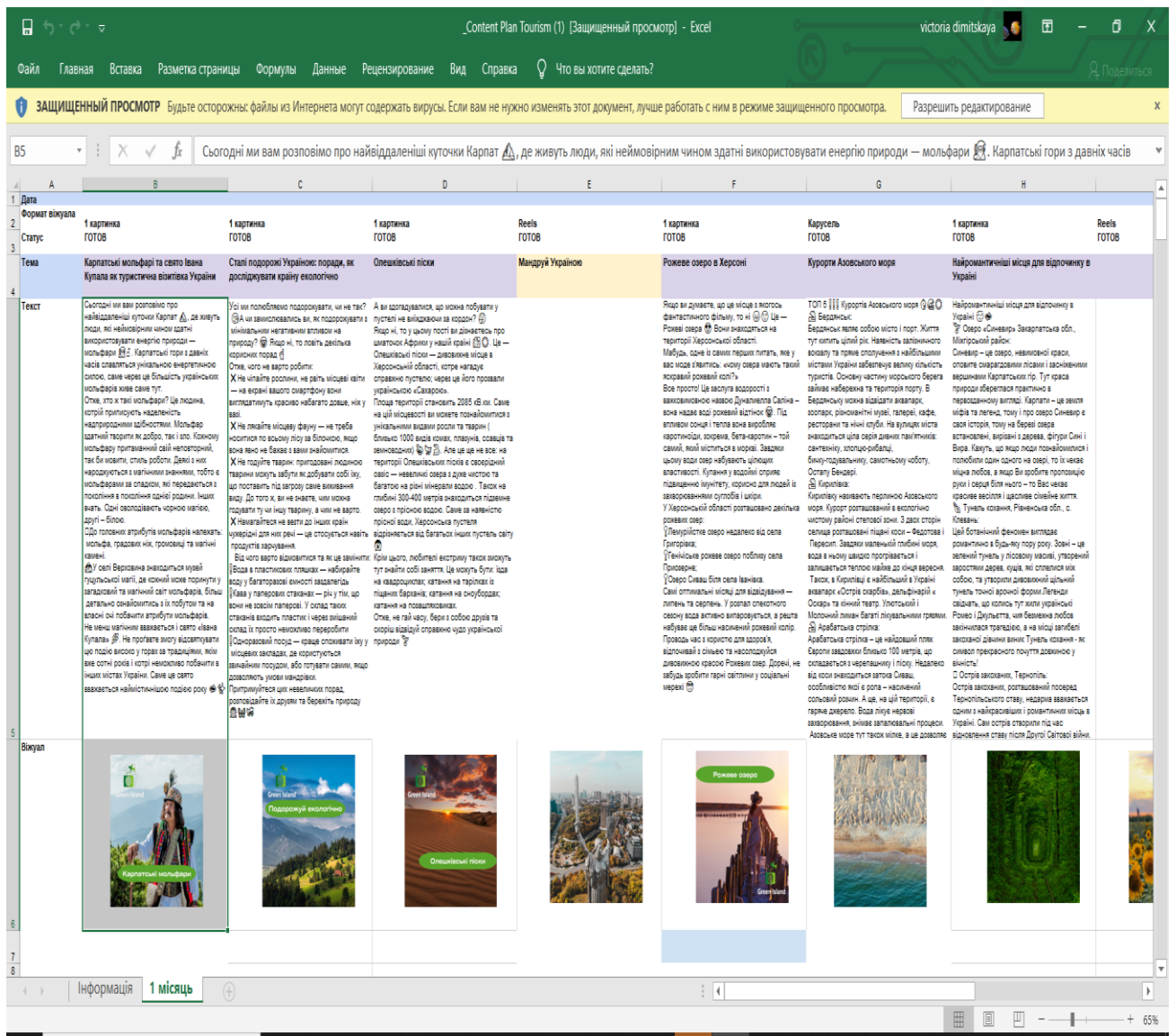
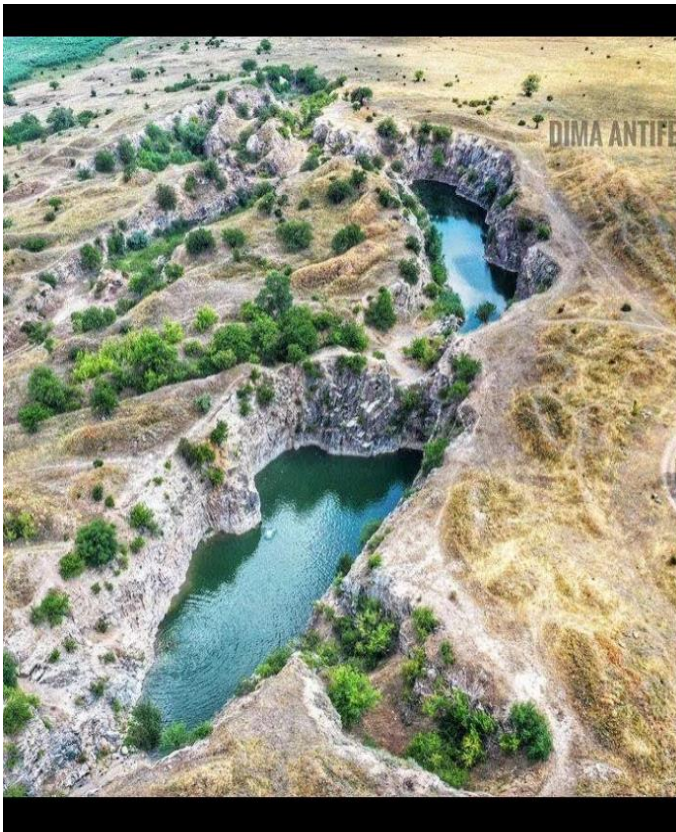

Рис. 3.2: "Приклад текстів"

Окрім цього, можна зробити декілька постів на тему екологічного туризму саме про Запорізьку область, тому що тут знаходиться чимало природних заповідників з унікальними поєднаннями різних видів ландшафтів, які стали домівкою для рідкісних видів тварин та рослин; національних парків та інших природно-заповідних територій, які приваблюють багатьох туристів. Наприклад, можна взяти такі цікаві об'єкти нашої області: парк мегалітів, Елісеевській кар'єр та хортицькі плавні. Обравши ці об'єкти, можна зробити наступні пости:

green.island.zp

green.island.zp Сьогодні хочемо вам познайомити з унікальним та привабливим кар'єром у Єлисеївці — чарівним місцем, загубленим серед безкрайніх степових просторів. Він знаходиться близько 55 кілометрів від Бердянська і займає близько п'яти гектарів землі, складаючись з послідовно розташованих котлованів. Два з них заповнені кришталевою водою та з'єднані скельною перегородкою.

Кар'єр у Єлисеївці знаходиться в затишному й прихованому від ока людини місці. Озера мають неймовірну глибину близько 20 метрів, а їх береги круті й неприступні, однак надзвичайно чарівні. Раніше в цьому кар'єрі видобували берил, танталіт, каситерит, лепідоліт та інші мінерали. Видобуток тривав до 1972 року. На сухих ділянках котлованів та узбережжі озер можна побачити такі рослини, як шавлія, волошка та чебрець, які є характерними для цього району.

Запорізька область, Приморський район, с. Єлисеївка

Отредактировано · 31 мин. Показати перевод

Поставте першу відмітку "Нравится!"
36 МИНУТ НАЗАД

Добавьте комментарий... [Опубликовать](#)

Рис. 3.3: "Приклад посту у соціальних мережах"

green.island.zp

green.island.zp Унікальний та єдиний в Україні та другий за розміром у світі парк мегалітів – зона великих кам'яних споруд, що були створені групою ентузіастів з історико-патріотичного товариства "Великий степ" у місті Мелітополь. Цей парк розташований на вершині гори з промовистою назвою Оба-Таш, висотою 196 метрів, поруч із селом Салтичія, що в Запорізькій області. Гора Оба-Таш є однією з найстаріших височин на Землі з хребта Аланських гір, про які згадує ще стародавній картограф Птолемей. За даними науково-географічних видань, вік порід на цій горі становить майже 3 мільярди років.

Парк представляє собою реконструкцію стародавніх культових споруд різних епох і народів, серед яких можна знайти "Енергетичний лабіринт", "Дольмен", "Храм вітрів" та інші. Біля парку також функціонує історико-етнографічний комплекс під назвою "Скіфський стан", де відтворено скіфський спосіб життя, їх зброю, одяг та реліквії культури.

Запорізька область, Чернігівський район, с. Салтичія

27 мин. Показати перевод

Поставте першу відмітку "Нравится!"
27 МИНУТ НАЗАД

Добавьте комментарий... [Опубликовать](#)

Рис. 3.4: "Приклад посту у соціальних мережах"

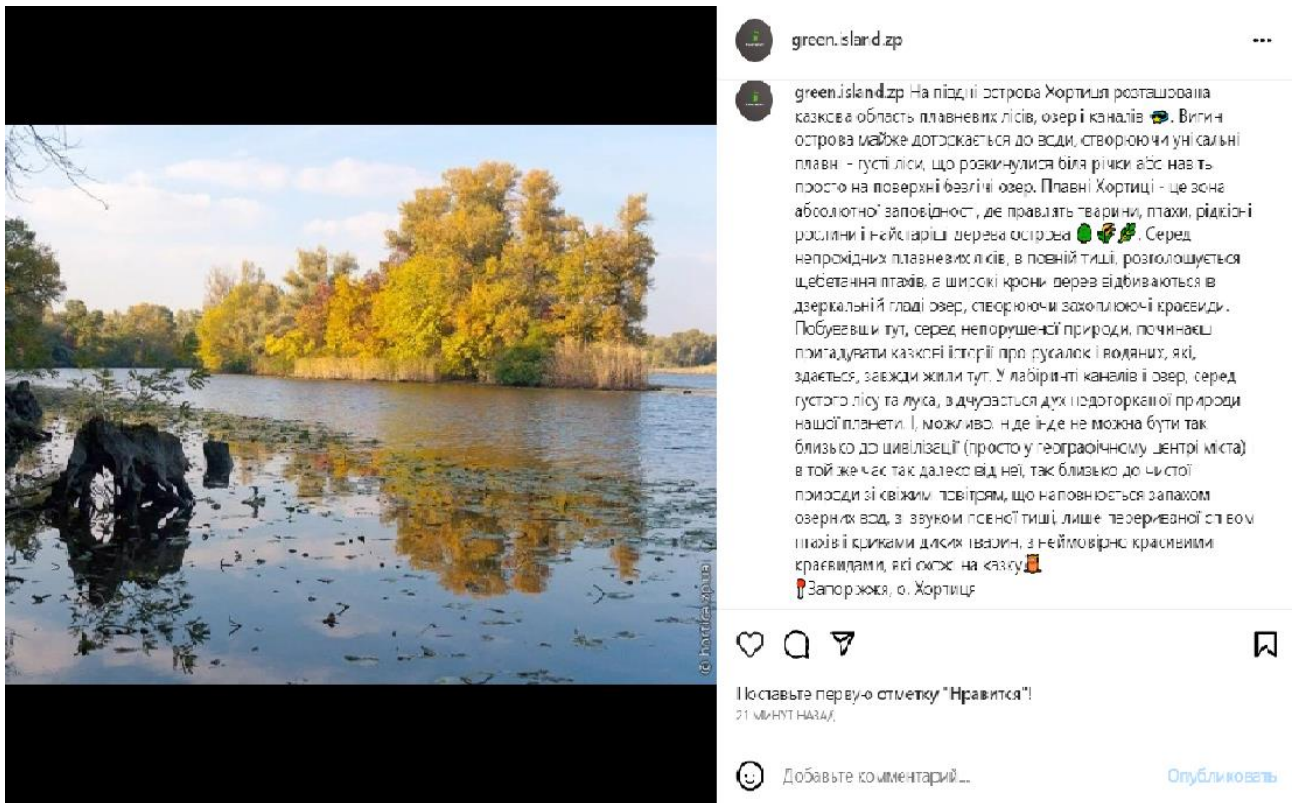

Рис. 3.5: "Приклад посту у соціальних мережах"

Також для покращення екологічної політики туристичної агенції можна взяти до уваги наступні пункти:

1. Зменшення впливу на довкілля: туристичні агенції можуть розробити та впроваджувати екологічні практики, щоб зменшити свій вплив на довкілля, такі як ефективне використання енергії та води, зменшення відходів та забруднення.
2. Промоція екологічної свідомості: туристичні агенції можуть пропонувати туристам програми та екскурсії, що сприяють підвищенню екологічної свідомості та допомагають зберігати природні ресурси.
3. Підтримка сталого туризму: туристичні агенції можуть сприяти розвитку сталого туризму, який забезпечує збалансований розвиток туристичного сектору та збереження довкілля.
4. Відповідальне відношення до місцевої спільноти: туристичні агенції повинні враховувати інтереси місцевої спільноти та сприяти її розвитку, а також дотримуватися етичних принципів у відносинах з місцевими жителями та працівниками.

5. Збереження культурної спадщини: туристичні агенції можуть забезпечувати збереження культурної спадщини та історичних пам'яток на території, що підлягає туристичному відвідуванню.
6. Екологічна інформація для туристів: туристичні агенції можуть надавати туристам важливу інформацію про екологічні аспекти туристичного місця, такі як правила поведіння в природно-заповідних зонах, використання місцевих ресурсів та інші практики сталого способу життя.
7. Відбір екологічно свідомих постачальників: туристичні агенції можуть сприяти вибору постачальників послуг, які дотримуються екологічних стандартів і принципів сталого розвитку, зокрема готелів, транспортних компаній та ресторанів.
8. Залучення до участі у збереженні: туристичні агенції можуть пропонувати програми та ініціативи, які заохочують туристів брати активну участь у збереженні природи та культурного надбання відвідуваного регіону, наприклад, участь у волонтерських акціях або екологічних проектах.
9. Моніторинг та оцінка впливу: туристичні агенції можуть проводити моніторинг та оцінку власного впливу на довкілля, що допомагає виявити слабкі місця та вдосконалювати екологічні практики.
10. Партнерство та співпраця: туристичні агенції повинні співпрацювати з місцевими організаціями, владними установами та громадськими організаціями з метою спільної реалізації екологічних проектів та заходів. Це може включати співпрацю з організаціями з охорони природи, науковими установами, туристичними асоціаціями та іншими зацікавленими сторонами для спільного забезпечення сталого розвитку туризму.

Окрім цього, туристичним агенціям можна порекомендувати співпрацю з туристичними кафедрами вищих навчальних закладів у місті. Це дасть, з одного боку, базу для проходження практики студентами, а з іншого боку – туристичні агенції отримають свіжі та креативні ідеї від студентів. Одним із таких прикладів є квест-еко-екскурсія, яка була розроблена студентами Запорізького

інституту економіки та інформаційних технологій. Саме ця квест-екскурсія була використана туристичною фірмою «Істок» для розробки екологічних заходів для дітей на острові Хортиця.

Більш детальну інформацію можна знайти у Додатку Б та Додатку В.

Рис.3.6: «Квест-екскурсія»

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Проаналізувавши третій розділ, можна дійти висновку, що екологічний маршрут - це маршрут або туристична програма, яка підкреслює значення охорони навколишнього середовища та сприяє підвищенню екологічної свідомості відвідувачів. Такий маршрут може включати в себе відвідування місцевих заповідників, парків, екопарків, біосферних заповідників та інших захищених природних територій. Перш ніж проводити екологічний маршрут, треба визначити пункти маршруту, обрати початкову та кінцеву точку, розробити картосхему цього маршруту та розрахувати його вартість.

У Розділі 3 було запропоновано та розроблено екологічний маршрут національним заповідником «Хортиця». Мета даного екотуристичного маршруту полягає в тому, що ознайомити екскурсантів з цікавим поєднання природи, розташованим на одній відносно невеликій території; привернення уваги до важливих екосистем, біорізноманіття та культурно-історичного спадку, сприяння їх збереженню та вивченню; енергоефективність та інші аспекти сталого розвитку, що спонукають до дій та відповідального ставлення до навколишнього середовища; стимулювання відвідувачів до дотримання екологічної етики, включаючи відповідне поводження з відходами, використання енергоефективних транспортних засобів та підтримку місцевих екологічних ініціатив

Після аналізу туристичної агенції «Зелений острів», було виявлено ряд проблем у роботі підприємства пов'язаних з особистою впізнаваністю та комунікацією з потенційними клієнтами. Тому було розроблено декілька порад, щодо покращення роботи та удосконалення екологічної політики підприємства.

ВИСНОВКИ

Після проведення досліджень та аналізу матеріалів можна зробити такі висновки, що у сучасному світі екотуризм став надзвичайно популярною формою відпочинку, яка приваблює людей не лише можливістю активного відпочинку та фізичного зміцнення у природному середовищі, але й можливістю здобути нові знання та ознайомитися з унікальними природними та культурно-історичними цінностями різних куточків світу. Саме екологічний туризм є «точкою росту» в економічному підйомі будь-якої держави, тому що ця сфера має невеликі вклади та швидку окупність.

Наразі існує дуже велика кількість трактувань терміну «екологічний туризм» (studwood.net) та одним із перших, хто запропонував цей термін, був Г. Цебаллос-Ласкурейн в 1980 році. Екологічний туризм, відповідно до автора, передбачає подорож до відносно незайманих або незабруднених природних територій з метою навчання, захоплення та отримання насолоди від спостереження за природою, пейзажами, рослинами і дикими тваринами, а також вивчення культурних особливостей (www.pdatu.edu.ua) цих територій.

Сфера екологічного туризму має позитивний вплив на ринок праці, сприяє зростанню зайнятості, підвищенню рівня добробуту людей, розвитку регіональної економіки та збільшенню доходів державного бюджету. Особливо важливе значення ця галузь має для сільських територій, де найбільше відчутні негативні економічні явища, такі як сезонне безробіття, недостатня рентабельність господарських суб'єктів та недостатня розвиненість інфраструктури. Якщо ще розглядати екотуризм з освітнього боку, то він допомагає людям дізнатися про важливість збереження природних ресурсів, про екологічні проблеми та шляхи їх вирішення, а закликає людей бути більш екологічно відповідальними.

Щодо екологічних ресурсів, то наша країна має дуже великий потенціал у цій сфері, тому що у будь-якому куточку України можна знайти неповторні та унікальні ландшафти, які стали домівкою для багатьох рідкісних рослин. До

прикладів таких місць можна віднести Олешківські піски - це найбільший та єдиний комплекс піскових дюн в Україні та Європі, який налічує більше 20 видів дюн; Подільські товтри, які не мають аналогів у всьому світі. Цей гірський хребет унікальний тим, що він не утворився через тектонічні процеси, а завдяки активності живих організмів та водоростей.

Гарну перспективу має і Запорізька область у сфері екологічного туризму. Тут налічується 310 об'єктів природо-заповідного фонду (у тому числі із них до загальнодержавного значення відносять 20 об'єктів, всі останні відносяться до об'єктів місцевого значення). Серед прикладів можна привести національний парк «Кам'яна могила». Пагорб Кам'яної могили утворився більше 14 мільонів років тому, а малюнки, які там збереглися, виникли задовго до Стоунхенджу та пірамід Єгипту. Ще одним гарним та унікальним прикладом є національний заповідник «Хортиця», який знаходиться на однойменному острові. По-перше, це найбільший річковий острів в Європі, по-друге, окрім історичних цінностей, тут розташоване поєднання всіх видів ландшафтів, які можна зустріти на території нашої країни.

На Хортиці проводяться різноманітні екскурсії на тему історії козацтва, «Хортиця сакральна» та інші, але майже відсутні на тему екологічного туризму, тому у ході роботи було запропоновано та розроблено екотуристичний маршрут «Крізь степ та джунглі», який знайомить всіх бажаючих з різними видами ландшафтів, унікальними рослинами та тваринним світом заповідника. Також під час екскурсії надається інформація про екологічні проблеми, зміни клімату, енергоефективність та інші аспекти сталого розвитку, що спонукають до дій та відповідального ставлення до навколишнього середовища; закликання відвідувачів до дотримання екологічної етики, включаючи відповідне поводження з відходами, використання енергоефективних транспортних засобів та підтримку місцевих екологічних ініціатив.

Щодо проблем у туристичних агенціях з приводу екологічної політики, то на прикладі турагенції «Зелений острів», було виявлено основні недоліки в роботі та запропоновані шляхи їх вирішення. Зарекомендовано декілька порад,

які покращать роботу у цій сфері. А саме - розробка сторінки у соціальній мережі для більш покращеної комунікації з потенційними клієнтами та розробка постів на тему екологічного туризму в Україні та Запорізькій області, щоб познайомити людей з цікавими місцями та закликати їх більше подорожувати та досліджувати власну країну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методи аналізу, термінологія, районування: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, (libs.mfknukim.mk.ua) 2001. – 395 с.
2. Географія туризму: підручник / кол.авторів; під ред. А.Ю. Александрової. - К.: КНОРУС. - 592 с.
3. Биржаков М.Б. Введение в туризм. - СПб., 2002. (libs.mfknukim.mk.ua) - С. 137.
4. Дмитрук О.Ю., Дмитрук С.В. Екотуризм: Навчальний посібник. К.: Альтерпрес, 2009. 358 с.
5. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм: Навч. посіб. К.: Знання, 2006. (www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua) 271 с.
6. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм у системі суспільно-економічних відносин // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – К., 2001. (ukrreferat.com) – С. 89-95.
7. Манільська декларація з світового туризму // Центр культурної спадщини Європейського університету (essuir.sumdu.edu.ua) – URL : <http://www.univeur.org/cuebc/downloads/PDF%20carte/65.%20Manila.PDF> (дата звернення: 01.03.2023);
8. Дроздов А. В. Основи екологічного туризму. - К., 2005
9. Дутчак С. Проблеми використання природних національних парків у туристсько-рекреаційній діяльності та варіанти їх розв’язання.// Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 304: Географія. – Чернівці: Рута, 2006. – 208 (archer.chnu.edu.ua) с., С. 55 –61.;
10. Семенов В.Ф., Назаренко О.В. Географія туризму: навчальний посібник. Одеса: Атлант, 2016. 405 с.
11. Види та базові принципи екологічного туризму. С https://tourlib.net/books_ukr/shkola6-2.htm (дата звернення: 07.03.2023);
12. Смаль І.В. Туристичні ресурси світу. URL :

- https://tourlib.net/books_ukr/smal25.htm (дата звернення: 08.03.2023);
13. Екологічний туризм в Європі. URL : <https://thecity.com.ua/ekologichnij-turizm-v-yevropi.html> (дата звернення: 10.03.2023);
 14. Романов А.А., Саакянц Р.Г. Географія туризму: Навчальний посібник. — 3-є видання. — М.: Радянський спорт, 2004. — 464с.
 15. Стан розвитку туризму в країнах Північно-Східної Азії. URL : <https://referatss.com.ua/work/stan-rozvitku-turizmu-v-krainah-pivnichno-shidna-azija/> (дата звернення: 10.03.2023);
 16. Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. URL : https://tourlib.net/statti_ukr/barvinok.htm (дата звернення: 12.03.2023);
 17. Праць Б.Г. **Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними** / Б.Г. Проць, І.Б. Іваненко, Т.С. Ямелинець, Е. Станчу. — Львів: Гриф Фонд, 2010. archive.interconf.center – 92 с.
 18. Природоохоронні території України. URL : <https://www.wikiwand.com/uk> (дата звернення: 02.04.2023);
 19. Біосферний заповідник. URL : <https://esu.com.ua/article-35342> (дата звернення: 05.04.2023);
 20. Асканія-Нова: перший біосферний заповідник. URL : <https://ukrainer.net/askaniyanova/> (дата звернення: 05.04.2023);
 21. Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник. URL : <http://zapovidnyk.org.ua/index.php?fn=birdwatching> (дата звернення: 07.04.2023);
 22. Шацький національний природний парк. URL : <https://etnotur.ua/uk/places/shatskij-natsionalnyj-prirodnyj-park/> (дата звернення: 10.04.2023);
 23. Національний природний парк «Олешківські піски». URL : <https://uncg.org.ua/npp-oleshkiivski-pisky/> (дата звернення: 12.04.2023);

24. Подільські Товтри: національний парк, де тобі точно варто побувати. (surl.li) URL : <https://tripmydream.ua/media/natxennya/podolskie-tovtrunatsionalnuj-park-gde-tebe-tochno-stoit-pobuvat> (дата звернення:13.04.2023);
25. Офіційний сайт національного природного парку «Синевир». URL : <https://synevyr-park.in.ua/> (дата звернення:13.04.2023);
26. Регіональний ландшафтний парк. URL : <https://www.wikiwand.com/uk> (дата звернення: 15.04.2023);
27. Природно-заповідний фонд. URL : <https://wownature.in.ua/oberihaymo/pryrodno-zapovidnyy-fond/> (дата звернення: 16.04.2023);
28. Гетьман В.І. Проблемно-методичні питання визначення величини рекреаційних навантажень на ландшафтні комплекси природно-заповідних територій // Заповідна справа в Україні на межі тисячоліть. – Канів, 1999. – С. 187-192.
29. Зінько Ю., Гетьман В. Рекреація і туризм у національних парках України. 36. Туристичне використання національних парків. (geography.lnu.edu.ua) Ойцов-С.467-482.
30. Природно-заповідний фонд Запорізької област. URL : <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-8.html> (дата звернення: 18.04.2023);
31. Хортиця. Заповідник серед міста. URL : <https://ukrainer.net/hortytsya-zapovidnyk-sered-mista/> (дата звернення:18.04.2023);
32. Національний природний парк “Великий Луг”. URL : <https://ukrainaincognita.com/zaporizka-oblast/vasylivskiy-raion/dnipro-rudne/natsionalnyi-pryrodnyi-park-velykyi-lug> (дата звернення:
33. Кам’яна могила. URL : <https://7chudes.in.ua/nominaciyi/kamyana-mohyla/> (дата звернення:18.04.2023);
34. Методичні рекомендації щодо розробки екологічної стежки. URL : <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-schodo-rozrobki-navchalno-ekologichno-stezhki-v-zagalnoosvitnih-zakladah-238363.html> (дата звернення: 02.05.2023);

35. Офіційний сайт національного заповідника «Хортиця». URL :
<https://hortica.zp.ua/> (дата звернення: 07.05.2023);
36. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації. URL :
<https://www.unwto.org/> (дата звернення: 10.05.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

ВИКТОРИНА

1. **Сколько лет насчитывают горные породы о. Хортица?**
(докембрийская эра; 2,5 млн. лет)
2. **Назовите эндемики (растения) о. Хортицы**
(20)
 - крестовик днепровский
 - лук савранский
 - сон-трава
 - ирисы
 - василек днепровский
 - 5 видов ковыля
 - тюльпан гранитный
 - астрагал
 - брандушка разноцветная
3. **Назовите реликты о. Хортица**
 - папоротники
 - чилим (водяной орех)
 - кувшинка белая
 - сальвиния плавающая
4. **В каком году о. Хортица был присвоен статус Национального заповедника?**
(6 апреля 1993 г.)
5. **Сколько порогов насчитывается в системе р. Днепр на участке от г. Днепр до г. Запорожья?**
(9: Старокодацкий, Сурский, Лоханский, Звонецкий, Ненасытецкий, Вовнигский, Будилковский, Лишний, Гадючий)
6. **Сколько видов высших растений о. Хортица занесено в Красную книгу Украины, в Европейский красный список?**
(27 и 11)
 - рябчик русский
 - 3 вида ятрышника
 - рострел чернеющий (сон-трава)
 - астрагал
 - ковыль
7. **Когда появился 1-й человек на о. Хортица?**
(35 тыс. лет назад, скифы – с 7 до 3 в. до н.э.)
8. **Какой известный путь проходил по течению Днепра чуть ниже о. Хортица?**
(«из варяг в греки»)
9. **Когда была построена ДнепроГЭС? Ее значение. Максимальная глубина Днепровского водохранилища? Что вы знаете о шлюзах Днепровского водохранилища?**
(1932 г., 61 м.)
10. **Правила жизни на Земле Е. Калленбаха**

- Люби й шануй Землю, яка благословляє життя й керує ним
- Вважай кожний твій день на Землі священним і святкуй зміну пір року
- Не вважай себе вищим за інші живі істоти й не поведься так, щоб вони зникали
- Будь вдячним тваринам і рослинам за їжу, яку вони тобі дають
- Обмежуй кількість своїх нащадків, бо велике число людей обтяжливе для Землі
- Не занапащай і не забруднюй багатства Землі зброєю війни
- Не ганяйся за прибутками від багатств Землі, а намагайся відновлювати її виснаженні сили
- Не приховуй від себе і від інших наслідків твоєї діяльності на Землі
- Не обкрадуй майбутніх поколінь, виснажуючи й забруднюючи Землю
- Споживай дари Землі помірно, бо всі її мешканці мають однакове право на її багатства

11.

ЗАКОНЫ Б. КОММОНЕРА

Наследие Коммонера включает четыре закона екологии, сформулированных в виде афоризмов:

2. **Всё связано со всем** — в законе отражён экологический принцип холизма (целостности), он основан на законе больших чисел.
3. **Всё должно куда-то деваться** — закон говорит о необходимости замкнутого круговорота веществ и обеспечения стабильного существования биосферы.
4. **Природа знает лучше** — закон имеет двойной смысл — одновременно призыв сблизиться с природой и призыв крайне осторожно обращаться с природными системами.
5. **Ничто не даётся даром** — закон говорит о том, что каждое новое достижение неизбежно сопровождается утратой чего-то прежнего

МЕМОРАНДУМ ЖИВЫХ СУЩЕСТВ

(квест-игра «Запорожье экологическое»)

Есть на Земле место, священное место, где все живое и неживое разговаривает на единственном, понятном всем языке. Скалы объясняются в любви речной глади, колокольчики гиацинтов перезваниваются с жаворонками, тонкие, изящные стебли ковыля убаюкивают зайчонка, а восходящее солнце поет гимн новому дню.

Среди людей уже многие века ходит легенда о том, что каждый, попавший на эту священную землю обретает дар понимать язык природы и быть услышанным ею, обретает гармонию между сердцем и разумом, свое место в бесконечном потоке жизни.

...Их было 200. Дети технократического человечества 21 века в возрасте от 15 до 17 лет. В тот памятный день, 25 мая 2016, незримые силы и обстоятельства свели их вместе.

Почему именно они, юные жители Запорожского региона? Они еще сами не знали об этом. 200 сердец, бьющихся в унисон, 200 сердец, открытых к пониманию языка жизни, 200 сердец, объединенных единой тревогой – тревогой о судьбе планеты Земля.

Капля воды, молекула озона, атом урана, языки пламени, порывы ветра, каменная глыба, степное разнотравье, бабочка, лисица – представители всех жизненных сфер планеты Земля – гидросферы, литосферы, атмосферы, биосферы, энергосферы и ноосферы, наблюдали за своими избранниками, готовясь к великому таинству – СОВЕТУ ЖИВЫХ СУЩЕСТВ. Смогут ли юные избранники, сбросив бремя человеческой сущности, хотя бы на время слиться с другими формами жизни, ощутить себя неотъемлемой частичкой единой ГАРМОНИИ ЖИЗНИ?

«ЧЕЛОВЕК! Прислушайся, и ты услышишь. Это пою гимн жизни я – гидросфера!

Тысячи капелек воды, сливаясь друг с другом, образуют кровь, лимфу, слезы, океаны, приливы и отливы внутри и снаружи. Наши клетки наполнены влагой. Влага вливается в каждого из нас, слагая несравненную песнь круговорота воды. В этом ты. В этом Я.

ЧЕЛОВЕК! Ты слышишь мою песню? Перед тобой река бесконечной жизни, имя которой ДНЕПР. Войди в меня, сбрось с себя бремя человеческой сущности. Возьми ладонями мою живительную влагу. Я – это ты, а ты – это я».

И случилось то, чего так долго ждали все жители Земли.

200 детей, прислушиваясь к шепоту мира природы, подошли к реке. Касаясь воды ладонями, всматриваясь в ее глубину, они услышали тысячеголосый гомон жителей гидросферы, поющих гимн жизни.

«ЧЕЛОВЕК! Прислушайся, и ты услышишь! Это пою гимн жизни я – огонь, дар Солнца, источник энергии всей жизни. Мои энергетические частицы заставляют растения стремиться вверх, вздымают воды к небесам и с новой силой обрушивают их вниз, чтобы те вновь напитали землю. В тебе, ЧЕЛОВЕК, горит огонь Большого Взрыва, в результате которого энергия-материя разнеслась в пространстве и времени. Тот огонь, что молнией ударил в новорожденную землю и способствовал зарождению органической жизни. В этом – ты, и в этом – Я. Пройди сквозь меня, и ты увидишь, что лежит за пределами обычного человеческого познания!»

Вспыхнули костры. Преодолевая робость, страх и неуверенность, 200 детей двинулись сквозь пламя, очищая свои сердца от повседневной суеты, лжи, неверия и наполняя их огнем любви, душевного тепла и доброты.

А гимн Жизни все нарастал!

«Я – Земля – материя из камня и почвы. В моих недрах бурлит магма, и молекулы веществ через корни растений питают биосферу. Земля струится в нас, каждые семь лет обновляя в нашем организме все клетки. Тлен к тлену, прах к праху, мы поглощаем Землю, она часть нас, мы выделяем землю, мы сделаны из Земли. В этом ты. В этом я».

«Я – ВОЗДУХ – царство газа, атмосфера, оболочка планеты. Вдыхаемое и выдыхаемое. Нежная сила кислорода вдыхает жизнь в каждую клетку. Атомы совершают свой удивительный танец обмена веществ, объединяясь и взаимопроникая.

ЧЕЛОВЕК, выдохни углекислый газ из своих легких, отдай его листу и почувствуй, как она возвращает тебе чистый кислород. В этом танце круговорота воздуха, вдыхании и выдыхании Вселенной – ты, и в этом Я».

2ЧЕЛОВЕК! Прислушайся, и ты услышишь! Это пою гимн жизни я – НООСФЕРА. Я – это мудрость и сила твоих предков, которые любили Землю и дорожили ею. Во мне опасения и сомнения нынешних поколений, стремящихся ее сохранить. Я – это чаяния и надежды будущих поколений. От клетки к клетке, от отца к сыну, от поколения к поколению передается этот уникальный дар – способность мыслить и понимать. Я – это ты, а ты – это Я».

И уже невозможно было выделить в этом гимне жизни отдельные голоса.

«Что есть ты? Что есть Я? Что есть мы? Ты, Я, мы – круговорот воды, земли, воздуха и огня! Все мы – дети одной планеты!»

«Друзья мои, братья, - начал свою речь председатель Совета, семисотлетний Запорожский Дуб. – Мы собрались здесь, чтобы выразить нашу боль и озабоченность за то, что происходит с миром природы в наши дни.

Братья! Сестры! Дни мои сочтены, я умираю. И все же я счастлив, что дожил до великого таинства – посвящения Человека в наш **СОЮЗ ЖИВЫХ СУЩЕСТВ**. Но прежде чем начать Совет, отдадим дань памяти нашим братьям, которые не смогли разделить с нами это великое событие.

Бабочка Поликсена

Цымбохазма днепровская

Пион тонколистный

Орлан – белохвост

Хорь – перевязка

Филин

Национальная Красная Книга видов, находящихся на грани исчезновения, становится слишком тяжелой, чтобы ее можно было поднять...

Куда мы можем записать исчезновение жизни? какие похороны и прощания уместны?

Дыбка степная

Жук-олень

Брандушка разноцветная

Шафран сетчатый

Кулик-сорока

Тушканчик большой

Из более 5 тысяч видов растений Украины около 900 видов требуют охраны...

Томарес Ногеля

Бражник Проерпина

Ковыль

Чилим днепровский

Дрофа

Слепыш

94 % территории Запорожской области заняты и используются человеком. Вам остались только неудобья – солонцы. Крутые склоны балок, камни и скалы. Но человеку и этого мало. Вас стреляют, собирают в букеты, травят ядохимикатами, разрушают Ваши дома и гнезда.

Белуга черноморская

Марена днепровская

Адонис весенний

Тюльпан Шренка

Лушь степной

Выдра речная

Ваши следы тают... Подождите! Подождите! Это трудное время. Но еще есть надежда. Надежда остановить разрушение нашего дома. Ведь сегодня на Совет пришел Человек! Он пришел, чтобы услышать и быть услышанным. Значит еще не все потеряно?!»

Ветви Запорожского дуба колокольным набатом звенели в сердцах всех участников Великого Совета.

И тогда встал Человек.

- Я – Человек. Уже многие тысячи лет моей специализацией является развитие интеллекта, разума. В течение всего своего эволюционного развития передо мной стояла только одна цель – стать независимым. Независимым от вас, жизненных сфер Земли.

Сейчас я болен. Интеллект позволяет мне строить очистные сооружения, но вода и воздух с каждым днем становятся хуже. При помощи компьютеров я могу перерабатывать за секунды огромные блоки информации и моделировать направленность тех или иных процессов. Но это не спасает сотни, тысячи видов, которые ежечасно исчезают с лица Земли. Исчезают безвозвратно. Я чувствую бесконечное одиночество. Искусственный мир, созданный мной, мир машин, асфальта и дымящих труб разрушают меня. Я пытаюсь укрыться от одиночества наркотиками, алкоголем, шоу-программами, компьютерными играми, чем угодно, но чувствую, что это ТУПИК. Я не знаю дороги назад, я не вижу дороги вперед.

«Человек, - сказал семисотлетний Дуб, - Ты часто называешь нас «братьями меньшими». Но как вид, ты, пожалуй, самый младший наш брат. И как все младшенькие, один из самых любимых.

Твой период детства был очень тернист и болезненен для всех нас. Следы твоих первых шагов, шатких и неуверенных, отражались на лице планеты пустынями, выжженными лесами, уничтоженными видами, войнами и кровопролитиями. Твой растущий мозг жаждал познать мир. Ты бурил землю, осушал реки, расщеплял атом.

Вступи в пору юности, ты, Человек, потребовал независимости. Независимости от жизненных сфер Земли – Гидросферы, Литосферы, Атмосферы, Биосферы. Ты окружил себя стеклом и бетоном, заводами и магазинами, атомными станциями. Ты

поставил черту между собой, Человеком, и всеми нами, братьями твоими старшими. Ты превратился в юнца-потребителя, требующего от своих родителей пищи, развлечений, удовольствий, уверенного в своих правах и не признающего свои обязанности и права других.

Сегодня ты среди нас.

А это значит, Человек, что твой период детства окончился.

Наступает пора зрелости, пора отдавать, а не брать и потреблять.

Ты хочешь знать, в чем твоя основная проблема?

Мы скажем тебе!

Ты хочешь стать счастливым, уйти от одиночества и найти гармонию с миром?

Мы поможем тебе!»

Я – капля воды, маленький мир, способный родить жизнь. Бесконечное множество моих сестер и братьев дарят жизнь всем живым существам планеты. Наше назначение и наше счастье – отдавать, дарить. Человек! Возьми мою живительную влагу, обрети **способность отдавать**, и ты станешь счастливым.

Я – ручей, состоящий из капелек. Я несу их живительную влагу по всей Земле. Бесформенная амеба, длинноногая цапля, прекрасный мотылек, косолапый медведь и ты – Человек – связаны между собой моими голубыми артериями. Загрязняя и разрывая их, ты, Человек, загрязняешь свой разум и свое сердце. Но во мне еще сильна способность к очищению. Возьми ее, очистишься от меркантильной суеты, жажды наживы, и ты станешь счастливым.

Я – черепаха. Я обладаю уникальной способностью, глубоко ныряя, задерживать дыхание. Возьми мою способность. Задержи дыхание на час, на день, на месяц. И когда вновь, после длительного перерыва, ты вдохнешь чистый воздух, ты поймешь, что нет большего счастья.

Я – богомол. Выслеживая добычу, я длительное время могу оставаться неподвижным, созерцая окружающий меня мир. Человек! Остановись хотя бы на время. Остановись, чтобы не смотреть, а видеть. И ты увидишь, что мир бесконечно разнообразен. Ты увидишь, что каждая травинка, каждая бабочка, каждый воробей, каждый человек – атом и вселенная, возвышенное и обычное, и, поэтому, никто не может быть первым и нельзя без кого-то обойтись! И ты станешь счастливым!

Я – ковыль. Мой дом – бескрайние степные просторы. Из года в год, отдавая земле часть своего тела, я создаю бесценный дар – чернозем. Моя густая дернина сохраняет землю от иссушения, выдувания и вымывания, дает приют сотням других видов растений и животных. Возьми мою **способность создавать**, и ты станешь счастливым!

Я – молекула озона. Бесконечное множество моих сестер и братьев образует озоновый слой – защитный экран Земли, предохраняющий всех жителей планеты от губительной космической радиации. Человек, возьми мою **способность жить ради других**, и ты станешь счастливым.

Я – ландыш разноцветная, один из первых весенних цветков. Сквозь холодный ветер, снег и ненастье я несу свои нежные, хрупкие цветы к солнцу, утверждая начало пробуждения новой жизни после долгих зимних дней сна и покоя. Человек, возьми мою **любовь к жизни**, и ты станешь счастливым.

Я – Хортица, зеленый остров в центре промышленного города – гиганта. На моей поверхности в тесном содружестве живут степи, луга, леса. Скалы, озера и

протоки, давая приют сотням видов животных и растений. Я – пересечение эпох и времен. Во мне содержится огромный энергетический потенциал, который, несмотря ни на что, хранит тебя, Человек. Все жизненные сферы Земли называют меня священным местом. Здесь происходит великое таинство – Совет Живых Существ.

Человек! Сегодня ты обрел способность понимать и быть услышанным. Чтобы сохранить эту способность, ты должен дать клятву в присутствии всех жизненных сфер Земли хранить жизнь во всех ее проявлениях.

...их было 200. Дети технократического человечества 21 века в возрасте от 15 до 17 лет. Взявшись за руки, они стояли в кругу. Ветер обдувал их лица – он был их братом. Где-то рядом вздыхал полной грудью Днепр, и они понимали его бурчание. Язык мира природы навсегда стал их языком.

Им предстоял долгий путь – путь, имеющий сердце. Каким он будет?!